

ГАЗЕТА

КАРАЗІНСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ

COGNOSCERE. DOCERE. ERUDIRE.

Видається з 1 січня 1817 року

Випуск 3 від 27 березня 2026 року

Весна оживає барвами, Каразінський – ідеями!

*«Університет сьогодні – це простір,
де тестуються ідеї, ініціативи і формується відчуття:
«Я можу щось змінити»! Це середовище,
де народжуються сильні».*

*Андрій Тенов, студент магістратури
ННД соціології та медіакомунікацій.*

КОЛОНКА РЕКТОРА

КАРАЗІНСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ У ПРЕДМЕТНИХ РЕЙТИНГАХ QS WORLD UNIVERSITY RANKINGS BY SUBJECT 2026: РОЗМОВА З РЕКТОРОМ

25 березня 2026 року вийшло нове видання предметних рейтингів QS World University Rankings by Subject 2026. До рейтингів увійшли 1 908 закладів вищої освіти з усього світу, які оцінювалися за 55 предметами у 5 широких предметних галузях. Каразінський університет увійшов до трьох предметних рейтингів: «Фізика», «Економіка» та «Комп'ютерні науки». За напрямом «Фізика» університет посідає 601–675 позицію в глобальному масштабі, за напрямом «Економіка» – 551–700 позицію, а за напрямом «Комп'ютерні науки» – позицію 751–850.

Про те, чим важливі ці рейтинги, ми поговорили з ректоркою Каразінського університету Тетяною Кагановською.

– Тетяно Євгеніївно, що означає для університету входження до предметних рейтингів QS 2025?

– Передусім це підтвердження нашої системної роботи в освітній і науковій сферах. Рейтинги QS оцінюють, зокрема, репутацію, вплив досліджень і взаємодію з роботодавцями. Тому присутність у цих рейтингах є важливим сигналом про те, що університет інтегрований у глобальний академічний простір. Водночас для нас це інструмент аналітики: ми бачимо, де саме є наші сильні сторони, а де потрібно посилювати позиції. Це дає можливість ухвалювати більш обґрунтовані управлінські рішення.

– Наскільки складно потрапити до таких рейтингів?

– Конкуренція в QS надзвичайно висока. Цьогоріч оцінювали майже дві тисячі університетів світу, і далеко не всі

КОЛОНКА РЕКТОРА

потрапляють до предметних списків. Важливо розуміти, що рейтинг базується на комплексі критеріїв: академічна репутація, репутація серед роботодавців, цитованість, індекс Гірша тощо. Це означає, що разового досягнення недостатньо. Потрібна стабільна якість досліджень, міжнародна співпраця та активна публікаційна діяльність протягом багатьох років.

– Каразінський університет представлений у трьох напрямках. Чому саме ці дисципліни?

– Ці напрями історично є сильними для університету. Фізика – це фундаментальна школа, яка має глибокі традиції та міжнародне визнання. Економіка та комп'ютерні науки – це напрями, які активно розвиваються останні десятиліття і відповідають сучасним викликам. Водночас це також відображення нашої стратегії: поєднання фундаментальної науки з прикладними і соціально-економічними дослідженнями. Такий баланс дозволяє університету залишатися конкурентоспроможним.

– Як ви оцінюєте позиції університету у кожному з цих напрямів?

– Наші позиції – це впевнений середній сегмент глобального академічного поля. Наприклад, у фізиці ми демонструємо стабільну присутність, що свідчить про сталість наукових шкіл. В економіці та комп'ютерних науках ми бачимо потенціал для зростання. Це динамічні галузі, де багато залежить від

швидкості адаптації до нових трендів і рівня міжнародної інтеграції.

– Які критерії найбільше впливають на позиції університету?

– Ключовими є, зокрема, академічна репутація та цитованість наукових публікацій. Саме ці показники формують основу рейтингу. Вони відображають, наскільки дослідження університету є видимими та впливовими у світі. Не менш важливою є репутація серед роботодавців. Вона демонструє, наскільки випускники університету затребувані на ринку праці, що також є індикатором якості освіти.

– Чи впливають такі рейтинги на вибір абітурієнтів?

– Безумовно. Для багатьох абітурієнтів і їхніх батьків міжнародні рейтинги є орієнтиром при виборі університету. Вони допомагають оцінити якість освіти в глобальному контексті. Особливо це важливо для іноземних студентів. Присутність у QS підвищує впізнаваність університету і робить його більш привабливим для міжнародної аудиторії.

– Як ці результати впливають на викладачів і науковців?

– Це, з одного боку, визнання їхньої роботи. Адже саме викладачі та науковці формують ті результати, які потім відображаються у рейтингах. З іншого боку, це стимул до подальшого розвитку. Рейтинги задають певну планку, яку хочеться підвищувати, і

це мотивує до активнішої наукової діяльності.

– Чи можна сказати, що рейтинги впливають на фінансування університету?

– Прямий вплив не завжди очевидний, але опосередковано він є. Високі позиції в рейтингах підвищують довіру до університету з боку партнерів, донорів і грантових організацій. Це відкриває більше можливостей для участі в міжнародних проєктах і залучення ресурсів на розвиток науки та освіти.

– Які основні виклики стоять перед університетом для покращення позицій?

– Серед ключових викликів – підвищення цитованості публікацій, розширення міжнародної співпраці та залучення іноземних викладачів і студентів. Також важливо адаптувати освітні програми до сучасних вимог і посилювати міждисциплінарні дослідження, які стають дедалі більш затребуваними.

– Якими ви бачите перспективи Каразінського університету у міжнародних рейтингах найближчими роками?

– Ми розглядаємо нинішні результати як важливу точку опори для подальшого зростання. Нашими пріоритетами залишаються розвиток досліджень, посилення міжнародної співпраці, підтримка молодих науковців і інтеграція в глобальні академічні мережі.

ПОДІЇ

У КАРАЗІНСЬКОМУ УНІВЕРСИТЕТІ ВІДБУВСЯ МАСШТАБНИЙ ДЕНЬ ВІДКРИТИХ ДВЕРЕЙ

22 березня Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна вкотре став центром тяжіння амбітної молоді Харкова. У безпечному просторі ЄрміловЦентру відбувся традиційний день відкритих дверей, який цьогогоріч став відкриттям тижня кар'єри.

Відвідувачі заходу мали змогу доторкнутися до науки, бо в межах ярмарку кожен факультет та інститут облаштував інтерактивну зону, де абітурієнти спостерігали за науковими дослідженнями та професійними симуляціями, спілкувалися зі студентами про реалії навчання та консультувалися з викладачами щодо особливостей вступу в 2026 році. Під час заходу майбутні вступники мали змогу дізнатися більше про широкий вибір освітніх програм, особливості

навчання та перспективи професійного розвитку.

Атмосфера була сповнена енергії, кожен куточок ярмарку демонстрував, що сучасна освіта – це насамперед практика, інновації та сильна спільнота.

Подія збирила рекордну за останні роки кількість гостей, що ще раз підтверджує: попри всі виклики, Каразінський залишається лідером вищої освіти регіону та незмінним вибором для тих, хто прагне будувати майбутнє в Україні.

Ми вдячні кожному, хто завітав до нас сьогодні. Кожен вступник – це майбутнє України, і ми з нетерпінням чекаємо на вас у лавах першокурсників Каразінського університету!

МІЖНАРОДНА ДІЯЛЬНІСТЬ

КАРАЗІНСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ПІДПИСАВ МЕМОРАНДУМ ПРО СПІВПРАЦЮ З КАРЛТОНСЬКИМ УНІВЕРСИТЕТОМ

Каразінський університет уклав меморандум про співпрацю з Карлтонським університетом (м. Оттава, Канада).

Підписання угоди стало важливим кроком у розвитку міжнародного академічного партнерства та відкриває нові можливості для спільної роботи. Розвиток партнерства з провідними університетами світу є важливою складовою інтеграції української науки та освіти до міжнародного академічного простору.

Співпраця з Карлтонським університетом, одним із провідних університетів Канади у сфері інженерії та

технологій, відкриває нові перспективи для реалізації інноваційних освітніх і дослідницьких ініціатив.

Університети планують розвивати довгострокове партнерство, спрямоване

на зміцнення наукових зв'язків, розвиток технологічних досліджень та підготовку висококваліфікованих фахівців, здатних працювати у глобальному науково-технологічному середовищі.

МІЖНАРОДНА ДІЯЛЬНІСТЬ

РОБОЧА ЗУСТРІЧ У МЕЖАХ ПРОЄКТУ ERASMUS+ DEFETRANSNUM (KA220-HED)

У межах міжнародного проєкту Erasmus+ DEFETRANSNUM (KA220-HED) відбулася робоча зустріч в Університеті Парі-Ест Кретеї (Франція), яка стала важливим етапом розвитку співпраці та впровадження інноваційних підходів до викладання німецької мови.

Участь у заходах взяли декан факультету іноземних мов, доцент Світлана Віротченко, завідувачка кафедри романо-германської філології факультету іноземних мов, доцент Ірина Холмогорцева, професори цієї ж кафедри Лілія Безугла, доцент Наталія Оніщенко.

Програма була надзвичайно насиченою та професійно орієнтованою. Особливо цінним став досвід упровадження сучасних методик викладання німецької мови, інтеграції цифрових інструментів та роботи над створенням електронного підручника нового покоління.

Учасники зустрічі обговорювали питання багатомовності, використання ШІ в освітньому процесі, а також розроблення навчальних матеріалів відповідно до європейських стандартів.

Окремою важливою частиною програми стало відвідування Європейського парламенту в Брюсселі, де учасники мали можливість ознайомитися зі структурою та принципами роботи Європейського парламенту, а також механізмом реалізації синхронного

перекладу засідань.

Висловлюємо щирю вдячність організаторам – команді Університету Парі-Ест Кретеї – та всім міжнародним партнерам за можливість долучитися до реалізації проєкту, обміну досвідом і спільного формування сучасного освітнього простору.

Працюємо далі – професійно, системно та з орієнтацією на європейські цінності й якість освіти!

МІЖНАРОДНА ДІЯЛЬНІСТЬ

ФІЗИКО-ТЕХНІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ КАРАЗІНСЬКОГО – НА ПЕРЕДОВІЙ ЯДЕРНОЇ ОСВІТИ У БРЮССЕЛІ

Каразінський університет продовжує гучно заявляти про себе на міжнародній арені. Цього тижня наша делегація взяла участь у низці ключових заходів у столиці Бельгії: конференції NESTet 2026, 10-й Генеральній Асамблеї ENEN та виставці Skills HUB.

Голос Харкова у Європі

Директор ННІ «Фізико-технічний факультет» Пилип Кузнецов у межах спеціального воркшопу «Ядерні дослідження, освіта та енергетика в часи війни: уроки України» представив унікальний досвід каразінців.

Про що йшлося у доповідях:

- Стійкість та адаптивність: як фізтех забезпечує якісну освіту та залучає молодь до ядерної галузі, попри виклики воєнного стану та близькість до фронту.
- Інтеграція в ЄС: роль університету в проєкті NURECAB (EU-UA Nuclear Research and Education Capacity Building), який допомагає будувати нові партнерства між українськими та європейськими науковими центрами.
- Майбутнє галузі: практичні кроки щодо збереження інтелектуального капіталу України для майбутньої відбудови енергосистеми.

Виставковий простір та нові зв'язки

На науковій виставці ENEN Scientific Expo наш університет представив власний стенд. Це дозволило наочно продемонструвати європейським колегам освітній потенціал Каразінського й обговорити спільні проєкти у сфері ядерних досліджень.

Участь у Генеральній Асамблеї ENEN підтвердила: Україна є невіддільною частиною європейської ядерної спільноти, а каразінський фізтех – одним із її ключових освітніх центрів.

Пишаємося нашими колегами та продовжуємо працювати на світове визнання української науки!

ПОДІЇ

НАТАЛІЯ НЕПРЯДКІНА – УЧАСНИЦЯ МІЖНАРОДНОГО СЕМІНАРУ “WELCOME BACK SEMINAR – CHALLENGES OF THE MODERN WORLD” У ПОЛЬЩІ

Протягом 9–11 березня 2026 року лекторка проекту «Східноукраїнський центр європейських досліджень» (EAUCES – ERASMUS-JMO-2024-COE 101176972), доцентка кафедри математичного моделювання та аналізу даних навчально-наукового інституту комп'ютерних наук та штучного інтелекту Наталія Непрядкіна взяла участь у міжнародному семінарі “Welcome Back Seminar – Challenges of the Modern World” (NAWA “Welcome to Poland Programme”).

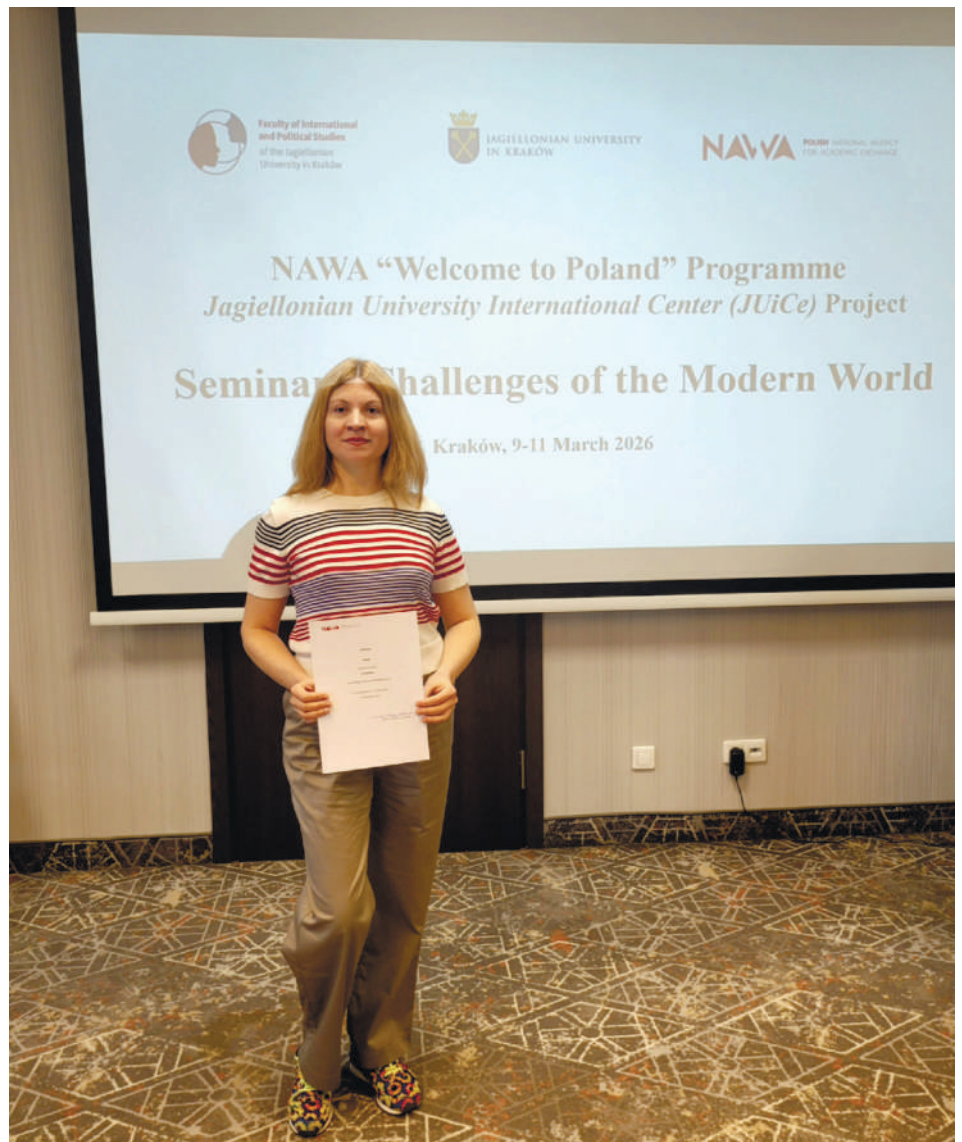
Захід проходив у Ягеллонському університеті (м. Краків, Польща).

Під час заходу Наталія Непрядкіна презентувала проміжні результати реалізації проекту «Східноукраїнський центр європейських досліджень», зокрема представила ключові напрями наукової, освітньої та просвітницької діяльності центру.

У доповіді було висвітлено результати проведених наукових досліджень, спрямованих на аналіз європейських інтеграційних процесів, поширення європейських цінностей та вивчення досвіду Європейського Союзу у різних сферах суспільного розвитку.

Окрему увагу приділено освітній складовій проекту, зокрема розробленню та впровадженню нових навчальних дисциплін, присвячених європейській інтеграції, інституційній системі Європейського Союзу та його зовнішній політиці.

У межах презентації також було представлено досвід організації тренінгів, публічних лекцій і практичних занять для студентів, молодих дослідників та широкої академічної спільноти, що сприяють поширенню знань про сучасні європейські політичні, економічні та

соціальні процеси.

Участь у семінарі стала важливою платформою для обміну досвідом між науковцями та викладачами з різних країн, обговорення актуальних викликів сучасного світу, а також налагодження нових академічних контактів.

Представлення результатів діяльності проекту EAUCES викликало зацікавлення учасників заходу та

сприяло популяризації результатів проекту в міжнародному академічному середовищі.

За підсумками участі у семінарі було окреслено перспективи подальшої міжнародної співпраці, зокрема, у сфері спільних досліджень, спрямованих на поглиблення досліджень європейської інтеграції та підтримку європейського освітнього простору.

БЕЗ ПРАВА НА ПОМИЛКУ: ЯК ГОТУЮТЬ МЕДИЧНИХ ФІЗИКІВ ДЛЯ СУЧАСНОЇ ОНКОЛОГІЇ

Медичні фізики часто залишаються «за кадром», але саме від їхніх рішень залежать безпека та ефективність сучасного лікування. Про роль медичного фізика в онкології, підготовку студентів у реальних клінічних умовах і розвиток галузі в Україні ми поговорили з Валерією Трусовою – завідувачкою кафедри медичної фізики та біомедичних нанотехнологій, доктором фізико-математичних наук за спеціальністю «біофізика», професором, авторкою понад двох сотень наукових публікацій у провідних фахових виданнях.

– Після нашої попередньої розмови минув певний час. Які зміни у вашій професійній діяльності вважаєте найбільш відчутними?

– За цей час найбільш відчутними для мене стали позитивні зміни, пов'язані з розширенням можливостей для розвитку й вдосконалення практичних навичок наших студентів. Освітній процес дедалі більше орієнтується на реальні клінічні завдання, що дозволяє майбутнім медичним фізикам краще підготуватися до професійної діяльності. Паралельно ми активно розвиваємо напрям ядерної медицини – як у навчальному, так і в науково-прикладному вимірах, посилюючи взаємодію з клініками та формуючи підґрунтя для впровадження сучасних діагностичних і терапевтичних технологій у медичну практику.

– Чи з'явилися за цей період нові напрями роботи або проекти, які стали для вас особливо важливими?

– Для мене складно виокремити один напрям або проєкт як більш важливий за інші. Кожен проєкт, над яким працюємо, має власну наукову й практичну цінність, а виконання кожного з них на максимальному професійному рівні є, на мою думку, ключовим завданням ученого.

Водночас усі ці проєкти об'єднуює спільна мета – розвиток сучасної медичної фізики та біомедичних нанотехнологій, підготовка висококваліфікованих фахівців і впровадження науково обґрунтованих рішень у клінічну практику.

– Як за останній час трансформувалися пріоритети у Вашій науковій та освітній діяльності?

– За останній час мої наукові та освітні пріоритети стали більш чітко зорієнтованими на поєднання фундаментальної підготовки з практичними потребами сучасної медицини. У науці це означає акцент на дослідженнях, результати яких можуть бути безпосередньо трансльовані в клінічну практику, зокрема у сфері медичної фізики. В освітній діяльності пріоритети змістилися в бік підготовки фахівців, здатних працювати в реальних клінічних умовах: розуміти фізичні основи методів, володіти сучасними технологіями та бути готовими до міждисциплінарної взаємодії. Такий баланс між глибиною наукових знань і практичною застосовністю я вважаю ключовим для підготовки конкурентоспроможних спеціалістів.

– Чи відчуваєте, що роль завідувача кафедри з часом змінюється, якщо так, то в якому напрямі?

– Так, безумовно, роль завідувача кафедри з часом змінюється. Сьогодні вона дедалі менше обмежується суто адміністративними функціями та все більше зміщується в бік стратегічного розвитку. Йдеться про формування бачення, визначення пріоритетних наукових і освітніх напрямів, побудову партнерств із клініками та науковими центрами, а також створення умов, у яких команда може максимально реалізувати свій потенціал. Важливою частиною цієї

ролі стає інтеграція освіти, науки й практики, підтримка молоді, а також відповідальність за якість підготовки фахівців, які працюватимуть у високотехнологічному та суспільно значущому середовищі.

– Яку ключову цінність, на вашу думку, дало студентам стажування в клініці «Оберіг» саме з погляду підготовки медичних фізиків?

– Ключова цінність стажування, на мою думку, полягає в тому, що студенти змогли побачити професію медичного фізика в її реальному клінічному вимірі. Вони працювали не з абстрактними моделями, а з конкретними клінічними процесами, високотехнологічним обладнанням і реальними вимогами до якості, безпеки та відповідальності. Таке стажування дозволяє сформувати розуміння ролі медичного фізика як невіддільної частини клінічної команди...

ОСВІТА

– Що з побаченого під час роботи онкологічного центру справило на студентів найбільше враження?

– Гадаю, що усвідомлення масштабу відповідальності, яку несе онкологічний центр як цілісна система, де кожен елемент – від обладнання до роботи фахівців – має критичне значення для результату лікування.

– Наскільки реальна клінічна практика відповідає тим теоретичним моделям, які студенти вивчають на кафедрі?

– У цілому реальна клінічна практика добре відповідає тим теоретичним моделям, які студенти вивчають на кафедрі, однак стажування чітко показує, що ці моделі є ідеалізованим фундаментом, а не повною картиною реальної роботи. Базові фізичні принципи, дозиметричні підходи, алгоритми планування та контролю якості в клініці реалізуються саме так, як це описується в навчальних курсах. Водночас практика додає важливий вимір – необхідність постійної адаптації теорії до конкретних клінічних умов, обмежень обладнання та індивідуальних особливостей пацієнтів. Саме на цьому етапі студенти усвідомлюють, що

теоретичні моделі є інструментом мислення, а професіоналізм медичного фізика полягає в умінні коректно застосовувати їх у складному й динамічному клінічному середовищі.

– Які навички або компетентності студенти змогли розвинути під час роботи з лінійними прискорювачами та системами дозиметрії?

– Насамперед студенти змогли розвинути професійні компетентності, які неможливо сформулювати винятково в аудиторних умовах. Йдеться про практичне розуміння фізичних принципів формування терапевтичних пучків, просторового та енергетичного розподілу дози, а також ролі калібрування й валідації вимірювань у клінічному контексті. Важливим результатом стала також здатність працювати з вимірювальними системами як частиною клінічного процесу: інтерпретувати дозиметричні дані, співвідносити їх з планувальними розрахунками та оцінювати відповідність заданим протоколам якості й безпеки. Крім того, студенти набули досвіду роботи в команді, де медичний фізик діє не ізольовано, а в тісній взаємодії з лікарями та інженерами, що є ключовою професійною компетентністю в сучасній променевій терапії.

– Чи помітили ви зміну в сприйнятті професії медичного фізика студентами після проходження стажування?

– Так, зміни були помітними. Після стажування студенти почали сприймати професію медичного фізика як клінічно відповідальну роль, безпосередньо пов'язану з безпекою пацієнта та ефективністю лікування. Практичний досвід допоміг їм чіткіше усвідомити значущість своєї майбутньої професії в системі сучасної онкологічної допомоги.

– Часто роль медичного фізика залишається «за кадром». Як би ви сформулювали його ключову місію в команді радіаційної онкології?

– Ключова місія медичного фізика в

команді радіаційної онкології полягає в тому, щоб забезпечити науково обґрунтовану, технічно точну й максимально безпечну реалізацію лікування. Саме медичний фізик відповідає за те, щоб запланована доза була доставлена до пухлини знеобхідною точністю, а опромінення здорових тканин було мінімізоване відповідно до сучасних стандартів. Попри те, що ця роль часто залишається «за кадром», вона є фундаментальною для всієї команди: медичний фізик поєднує фізику, технології та клінічні цілі в єдину систему, яка працює заради пацієнта.

– Які помилки або ризики в променевій терапії можна мінімізувати саме завдяки роботі фізика?

– Робота медичного фізика дозволяє мінімізувати насамперед системні та технологічні ризики променевої терапії. Йдеться про помилки калібрування обладнання, неточності в розрахунках дози, некоректне перенесення плану лікування на реальне опромінення, а також відхилення геометрії пучків і положення пацієнта від запланованих умов. Крім того, медичний фізик відіграє ключову роль у запобіганні кумулятивним помилкам – малим, але регулярним відхиленням, які з часом можуть мати клінічно значущий вплив. Завдяки системному контролю якості, валідації планів і незалежній фізичній експертизі лікувального процесу саме фізик гарантує надійність і безпеку променевої терапії на всіх етапах.

– Наскільки важливою є міждисциплінарна взаємодія фізиків, лікарів та інженерів у сучасній онкології?

– Міждисциплінарна взаємодія фізиків, лікарів та інженерів є критично важливою для сучасної онкології, оскільки високотехнологічне лікування можливе лише за умови їхньої злагодженої роботи. Клінічні рішення, фізична точність і технічна надійність мають реалізовуватися як єдина система. Для медичного фізика така співпраця є невіддільною частиною професійної ролі.

ОСВІТА

– Під час стажування значна увага приділялася безпеці. Які аспекти радіаційної безпеки вважаєте принципово важливими для майбутніх фахівців?

– Принципово важливим є системне розуміння радіаційної безпеки як невіддільної частини клінічного процесу, а не як формального набору правил. Насамперед ідеться про усвідомлення принципу оптимізації опромінення – мінімізації доз для персоналу й пацієнтів без втрати лікувальної ефективності. Крім того, критичними є навички контролю дозових навантажень, дотримання процедур якості, коректна робота з дозиметричними системами та розуміння потенційних наслідків навіть незначних відхилень від протоколів. Саме така відповідальна й професійна культура безпеки формує основу надійної роботи медичного фізика в клініці.

– Як формується відповідальне ставлення до роботи з високотехнологічним і потенційно небезпечним обладнанням?

– Таке ставлення формується через поєднання ґрунтовної теоретичної підготовки та безпосереднього практичного досвіду в клінічних

умовах. Важливу роль відіграє розуміння наслідків власних рішень і дій для безпеки пацієнтів та персоналу. Саме регулярна робота за чіткими протоколами, постійний контроль і культура професійної відповідальності дозволяють майбутнім фахівцям усвідомити, що точність і дисципліна є невіддільними частинами роботи з таким обладнанням.

– Чи бачите прямий зв'язок між фундаментальними дослідженнями (зокрема у сфері біофізики мембран) та клінічними застосуваннями в медицині?

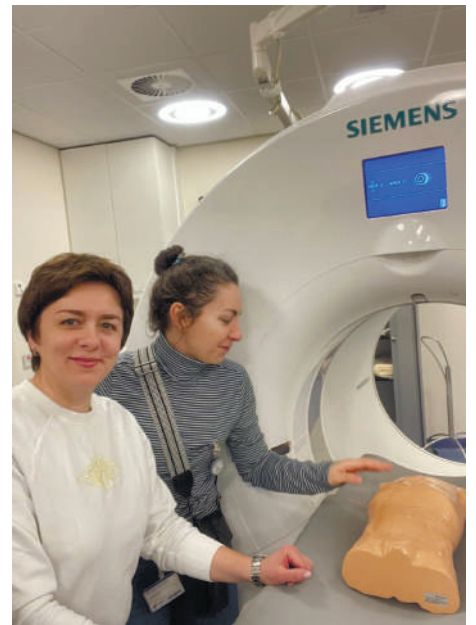
– Безумовно, такий зв'язок є прямим і принциповим. Фундаментальні дослідження формують базове розуміння молекулярних механізмів взаємодії, транспорту та відповіді клітин на фізичні й хімічні впливи. Саме ці знання згодом лежать в основі клінічних застосувань. Клінічні технології не виникають ізольовано: вони є результатом тривалого ланцюга трансляції фундаментальних фізичних концепцій у практичні медичні рішення.

– Наскільки важливо, щоб майбутній медичний фізик розумів не лише технічну сторону процесу, а й біологічні механізми дії випромінювання?

– Це є принципово важливим. Медичний фізик працює не лише з технічними параметрами випромінювання, а з біологічними системами, які по-різному реагують на дозу, тип і режим опромінення. Без розуміння радіобіологічних механізмів неможливо коректно оцінити клінічні наслідки фізичних рішень. Саме поєднання фізичної точності з біологічним розумінням дозволяє медичному фізику брати усвідомлену участь в оптимізації лікування, підвищуючи його ефективність і безпеку для пацієнта.

– Чи можуть сучасні методи моделювання та спектроскопії впливати на розвиток персоналізованої променевої терапії?

– Так, можуть, але їхній внесок є

різним за своєю природою. Сучасні методи комп'ютерного моделювання безпосередньо впливають на розвиток персоналізованої променевої терапії, оскільки дозволяють індивідуалізувати дозові розподіли з урахуванням анатомічних і фізичних особливостей конкретного пацієнта. Спектроскопічні методи натомість не є прямим інструментом планування або доставки променевої терапії. Їхня роль полягає у формуванні фундаментального розуміння біологічного та молекулярного стану тканин, механізмів ушкодження та відповіді на опромінення. Саме ці знання опосередковано сприяють розвитку персоналізованих підходів, створюючи наукову основу для подальшої оптимізації клінічних рішень.

– Які зміни, на вашу думку, сьогодні необхідні в освітніх програмах з медичної фізики?

– На мою думку, ключові зміни в освітніх програмах з медичної фізики мають бути спрямовані на посилення інтеграції фундаментальної підготовки з реальними клінічними завданнями. Базова фізика, математика й радіобіологія залишаються незамінними, однак вони повинні тісніше поєднуватися з практичними модулями, роботою з сучасним обладнанням та аналізом клінічних

ОСВІТА

сценаріїв. Важливим є також розвиток міждисциплінарних компонентів освіти – розуміння клінічної логіки, принципів роботи медичних систем і стандартів безпеки. Такий підхід дозволяє готувати медичних фізиків не лише як технічних спеціалістів, а як повноцінних учасників клінічної команди.

– Чому практика в реальних клінічних умовах є критично важливою частиною підготовки студентів?

– Тому що саме вона дозволяє студентам перейти від абстрактних моделей до розуміння реальної відповідальності професії. У клініці теоретичні знання набувають практичного змісту, тобто стає зрозуміло, як фізичні рішення впливають на безпеку пацієнта та ефективність лікування. Крім того, робота в клінічному середовищі формує професійне мислення, дисципліну й навички міждисциплінарної взаємодії, без яких неможлива повноцінна діяльність медичного фізика в сучасній медицині.

– Які якості вважаєте визначальними для успішного медичного фізика майбутнього?

– Визначальними є поєднання глибокої фундаментальної підготовки з високим рівнем професійної відповідальності. Йдеться про здатність мислити фізично точно, працювати з сучасними технологіями та водночас розуміти клінічні наслідки власних рішень. Не менш важливими є критичне мислення, готовність до постійного навчання та вміння працювати в міждисциплінарній команді. Саме ці якості дозволяють медичному фізику адаптуватися до швидкого розвитку технологій і залишатися ключовим фахівцем у системі сучасної медицини.

– Яким бачите розвиток галузі медичної фізики в Україні у найближчі 5–10 років?

– Очікую, що медична фізика в Україні розвиватиметься в бік глибшої інтеграції в клінічну практику,

посилення міждисциплінарної підготовки та впровадження сучасних технологій. Це охоплює розширення практичних стажувань, розвиток ядерної медицини та контроль якості високотехнологічних терапевтичних і діагностичних систем. Такий розвиток сприятиме підготовці конкурентоспроможних фахівців і підвищенню рівня медичної допомоги загалом.

– Чи планується подальше розширення співпраці кафедри з клінічними центрами?

– Так, безумовно. Це є одним із пріоритетів. Така взаємодія забезпечує студентам доступ до реальних практичних кейсів, дозволяє впроваджувати сучасні освітні стандарти й сприяє трансляції наукових результатів у клінічну практику. Розширення співпраці також відкриває нові можливості для спільних наукових проєктів, стажувань та обміну досвідом.

– Які можливості відкриває подібне стажування для професійного зростання студентів уже на старті кар'єри?

– Можливість раннього професійного самовизначення та усвідомлення реальних вимог до фаху медичного фізика. Уже на початку кар'єри студенти отримують розуміння клінічних процесів, стандартів безпеки й відповідальності, що суттєво скорочує розрив між університетською підготовкою та практичною роботою.

– Що для вас як для керівника кафедри є головним показником успішності таких стажувань?

– Для мене головним показником успішності стажування є професійне дорослішання студентів. Коли вони починають мислити як майбутні фахівці, усвідомлювати відповідальність своєї роботи, а після завершення практики запитують, коли буде наступне стажування, – це є найкращим підтвердженням його цінності.

– Який момент під час цього стажування був для вас особливо цінним або символічним?

– Для мене особливо цінним і символічним став момент, коли куратор стажування з боку клініки, яка приймала, зауважив, що приємною несподіванкою для нього було те, що з нашими студентами можна працювати як із молодшими колегами, а не як із недосвідченими практикантами. Ця оцінка з боку фахівця-практика є надзвичайно важливою, адже вона свідчить про те, що Каразінський університет готує висококваліфікованих фахівців, здатних швидко інтегруватися в клінічне середовище, працювати на рівні професійних стандартів і сприймати практичні завдання не як навчальні вправи, а як відповідальну частину реального процесу.

Слизова МАНЖОС.

КАРАЗІНЦІ, ЯКИМИ ПИШАЄМОСЯ!

«ЦЯ ПОДЯКА НЕМОВ КРИЛА» – РОЗМОВА З ВІКТОРІЄЮ БАБІЧЕВОЮ ПРО ШЛЯХ ДО ВИЗНАННЯ ТА НАТХНЕННЯ ДЛЯ НОВИХ ЗВЕРШЕНЬ

Початок 2026 року для спільноти Каразінського університету приніс ще одну радісну новину. Вікторія Бабічева, працівниця планово-фінансового відділу університету, отримала Подяку від міського голови Ігоря Терехова з нагоди 221-ї річниці заснування нашого закладу. Це почесна й серйозна відзнака, яка підтверджує важливість професійних заслуг і відданості справі.

Щиро вітаємо пані Вікторію з цією нагородою та бажаємо їй нових успіхів, натхнення та професійного зростання. Ми поспілкувалися з Вікторією та дізналися, як вона відчула цей особливий момент, що надихає її у роботі та які цілі ставить перед собою.

– Що для вас означає отримання подяки від міського голови з нагоди ювілею університету?

– Важко підібрати слова, щоб описати свої емоції. Це – про гордість, радість і тише, глибоке зворушення. Для мене ця подяка – не просто відзнака, а знак того, що шлях, у який вкладено стільки сил, справді має сенс. Такі моменти не трапляються часто, тому вони особливо цінні. Відзнака відчувається як крила: додає легкості, віри й внутрішнього підйому. Наче хтось сказав уголос те, що ти довго доводив роботою – тебе бачать, тебе цінують. І це надихає рухатися далі, ще впевненіше й сміливіше. Особливо символічно, що це сталося саме в університеті, де колись народилася моя мрія працювати. Минув час – і ця мрія відгукнулася визнанням. Це не лише про підсумок, а про новий початок: із більшими силами, вірою і бажанням розвиватися далі.

– Який професійний шлях привів вас до цього визнання?

– Усе починалося з мрії. Я дуже хотіла працювати саме в цьому університеті, це була моя мета з самого початку. Пішла навчатися, потрапила туди, де могла розвиватися, але одразу не опинилася в тому відділі, про який мріяла. Мій шлях був доволі довгим і непростим, але наполегливість і бажання здійснити свою мрію допомогли мені дійти до того, де я зараз.

– Робота в планово-фінансовому відділі потребує відповідальності

та точності. Які ваші особисті якості допомагають вам ефективно виконувати професійні завдання?

– Мабуть, у цьому мені допомагає й мій знак зодіаку – Діва. Він ніби задає внутрішній стандарт: уважність до деталей, відповідальність і потребу в порядку. Мені важливо, щоб усе було продумано, структуровано. Я природно дотримуюся чіткої послідовності, люблю точність і доводжу справи до завершення. Схоже, я просто опинилася у своєму середовищі – там, де ці якості

КАРАЗІНЦІ, ЯКИМИ ПИШАЄМОСЯ!

не лише доречні, а й справді працюють на результат.

– Чи допомагають вам ці якості в особистому житті, а не лише на роботі?

– Так, вони, безумовно, допомагають. Якщо в мене все продумано і йде за планом, мені легше організовувати своє життя, ухвалювати рішення та планувати час. Звісно, іноді це може здаватися обтяжливим для родини, бо вони не завжди так само строго ставляться до деталей, але це робить життя більш впорядкованим і передбачуваним.

– Що найбільше надихає вас у роботі в університеті? Можливо, це атмосфера в колективі, причетність до розвитку, стабільність або значущість вашої праці?

– Усе, що ви назвали, для мене справді важливе – і я це тут маю, сильний колектив, люди відкриті, підтримують, поруч із ними легко працювати. І не

мени цінна – стабільність. Саме вона дає відчуття спокою й впевненості, без яких складно будувати плани і рухатися вперед. З роками я ще більше це усвідомила: це місце дає мені не лише професійне задоволення, а й постійний імпульс до розвитку. У своєму відділі мені комфортно – подобається і процес, і команда, і загальна атмосфера. Усе разом створює середовище, в якому хочеться працювати, рости й залишатися мотивованою.

– Що для вас означає бути частиною цієї університетської спільноти?

– Для мене це передусім підтримка й можливість розвиватися. Тут відчуваю бажання рости, навчатися нового та ділитися своїм досвідом. Бути частиною університетської спільноти означає відчувати, що ти належиш до чогось більшого, що твої зусилля цінують і що ти можеш взаємодіяти з людьми, які мають подібні цінності та прагнення.

– Пані Вікторіє, яке ваше професійне

кредо?

– Для мене це про рух угору і вперед. Я хочу зростати, відкривати нові можливості, розширювати горизонти й постійно вдосконалювати себе. Важливо, щоб моя праця була не лише результативною, а й помітною – щоб її цінували. Я готова багато працювати заради цього, бо зараз саме той період, коли внутрішній імпульс до розвитку особливо сильний і не дає зупинятися.

– Чи є у вас конкретні цілі, наприклад, три речі, які хотіли б досягти за три-п'ять років?

– Зараз мені непросто дати однозначну відповідь. Якщо раніше, ще до 2022 року, я могла чітко окреслити свої цілі й плани, то нині реальність інша – у ній важко будувати далекі горизонти. Усе відступає перед одним найважливішим бажанням: щоб закінчилася війна. Це сьогодні моя головна й найцінніша ціль.

Анастасія ОДИНЕЦЬ.

ПРОФЕСОР ДМИТРО ШАБАНОВ: «СПІЛКУВАННЯ ЗІ СТУДЕНТАМИ Є ДЖЕРЕЛОМ ЕНЕРГІЇ, НАТХНЕННЯ ТА НОВИХ ІДЕЙ»

У світі, де природа щоразу нагадує нам про свою складність і непередбачуваність, є люди, здатні читати її як відкриту книгу. Професор Дмитро Андрійович Шабанов – саме з таких. Доктор біологічних наук, науковець, який десятиліттями досліджує еволюційні процеси та поведінку живих організмів, і педагог, що вміє запалити в студентів інтерес до найскладніших екологічних питань. Ми поговорили з ним про шлях у науку, виклики сучасної зоології, дивовижну природу, екологічну свідомість молоді та плани, які формують майбутню української біологічної освіти.

– Пане професоре, що саме привело вас у світ зоології? Чи був якийсь момент або подія, після якої ви зрозуміли, що це – ваше покликання?

– Не певен, що мій шлях є типовим, але в моєму випадку причини вибору зоології приховані десь глибоко в дитинстві. Ось один зі спогадів. 1972 рік, мені п'ять. Я хворів і вже одужував, коли батько (він був керівником обчислювального центру, інженером-математиком-статистиком) прийшов додому з подарунком – дорогою книгою. Це була «Ілюстрована енциклопедія тварин», видана чеським видавництвом «Артія» того ж 1972 року. У Харкові тоді працював магазин «Планета», де можна було купувати книги країн соціалістичного блоку. Книга коштувала величезні на той час гроші – 10 рублів! Батько сказав: «Мітю, якщо тебе так цікавлять тварини, я вирішив подарувати тобі ось цю книжку». Ця вже злегка потерта енциклопедія є в мене й сьогодні. За нею я навчився читати. Але, судячи зі спогадів, вибір на користь зоології я зробив ще раніше – попри те, що в нашій родині біологів не було. І приблизно з того ж періоду, понад півстолітньої давнини, у мене з'явилися перші спогади, пов'язані з Харківським університетом.

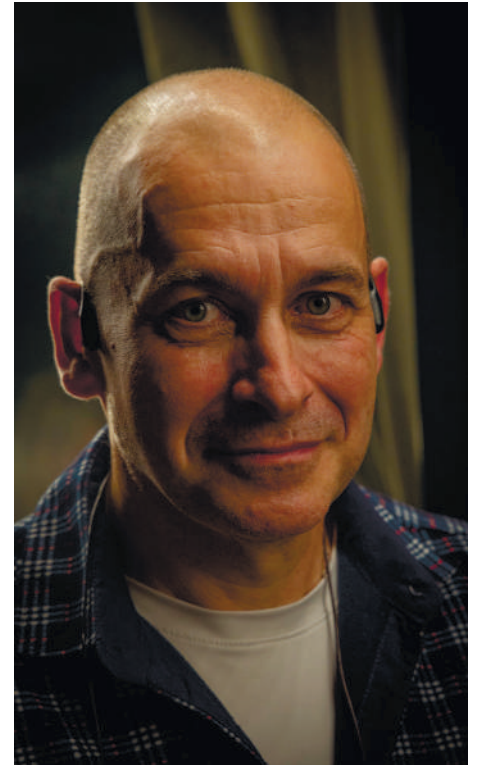
Мати, філолог за фахом, працювала на робітничому та філологічному факультетах, й інколи брала мене із собою. З тих часів пам'ятаю старі ліфти в шахтах із металевої сітки, кахельні підлоги коридорів і натовпи студентів.

Коли я вступив на біологічний факультет, мене переконували займатися не зоологією, а чимось «більш сучасним». Це була, як на мене, глибока недооцінка зоології, яка зовсім не поступається іншим галузям біології, а подекуди навіть розвивається швидше й пропонує ширші можливості для науки та професійного зростання. На молодших курсах обрав кафедру генетики та цитології, проводив там дні до пізнього вечора, а на чай бігав на четвертий поверх – до кафедри зоології, до Артура Едуардовича Барановського. Він був майже геніальним мислителем і водночас лаборантом – і став одним із моїх наставників.

Кілька років поспіль я займав перші місця на Всесоюзній студентській олімпіаді з біології, яка тоді проходила в Туркменістані. Мене переконували, що такий амбітний студент, як я, має обрати керівником «великого» вченого. Проте мене дуже приваблював стиль мислення Артура, який значною мірою вплинув на моє розуміння світу. Другим моїм керівником був доцент Валентин Павлович Кудкоцев – дивовижна людина, вдячність перед якою зберігатиму все життя.

Тож моменту, коли я раптом усвідомив би, що зоологія (а якщо точніше – екологія амфібій) є моїм покликанням, не пам'ятаю. Моя траєкторія до цього фаху була не прямою, але з часом я просто повернувся до того, що завжди «лягало мені на душу».

– У чому, на вашу думку, полягає найбільша складність у роботі

сучасного зоолога чи еколога? І чи змінилися ці виклики за останні роки?

– Ми вивчаємо те, що змінюється й руйнується на наших очах. Намагаємося наввипередки зі зникненням. І це дуже болісно. Наприклад, деякі надзвичайно цікаві гібридогенні популяційні системи зелених жаб (основний об'єкт моїх польових досліджень), з якими я працював двадцять років тому, просто зникли. Причина – зміни клімату та трансформація сільськогосподарських земель.

Особливо гостро ситуація проявилася зараз, під час великої війни. Величезна частина ділянок, на яких я працював, перебуває під російською окупацією. І окуповані, і прифронтові території зазнають руйнівного впливу воєнних дій, що унеможливорює повноцінне дослідження та ставить під загрозу

НАУКА І ОСОБИСТОСТІ

багато природних систем.

– Ви поєднуєте наукову діяльність з викладанням. Що вам ближче: робота з дослідженнями чи спілкування зі студентами?

– Наукова та освітня діяльність не є незалежними – це дві взаємопідтримувальні частини одного цілого. Усі результати, які я можу вважати своїми головними досягненнями, отримані в спільній роботі зі студентами й колегами, що колись були моїми студентами, а тепер, ставши фахівцями, продовжують працювати разом зі мною. До речі, ті, кого я колись «звабив» займатися дослідженнями міжвидової гібридизації жаб, сьогодні є авторитетними спеціалістами. Їхня допомога – основа моїх можливостей. Серед них – Дмитро Дідух, Гліб Мазепа, Елеонора Пустовалова, Олексій Коршунов та інші.

На жаль, посада викладача й завідувача кафедри (як і більшість посад в університеті, пов'язаних з адміністративною роботою) передбачає великий обсяг паперів та звітності. Це виснажує, тоді як спілкування зі студентами, навпаки, є джерелом енергії, натхнення та нових ідей.

Сучасне студентство суттєво постраждало від тривалого онлайн-

навчання. Тому шукаємо способи зберегти «живе» навчання попри всі виклики сьогодення. Для мене особливо важливим був досвід організації змішаного формату навчання студентів Каразінського університету в Мюнхені. Зараз там навчається майже половина бакалаврів біологічного факультету. Робота з ними – це нові виклики, але водночас і нові можливості для розвитку.

– Яке відкриття або спостереження у вашій науковій практиці запам'яталося найбільше? Можливо, була ситуація, коли природа вас посправжньому здивувала?

– Ой, як же можна обрати щось одне! Припустімо, більша частина моєї роботи пов'язана з дослідженнями міжвидової гібридизації зелених жаб. Якщо дозволите, спробую пояснити цю проблему за допомогою метафори.

Уявіть, що людина схрестилася з шимпанзе й з'явилися гібриди, які продукують статеві клітини не із «сумішню» спадкових задатків своїх батьків, а або «чисті» статеві клітини людини, або «чисті» клітини шимпанзе, або ж суміш тих та інших. Потомками таких гібридів можуть бути як справжні люди (без домішок шимпанзе), так і справжні шимпанзе (без домішок людини). Фантастика?

У зелених жаб досліджуємо саме таку гібридизацію.

Представники двох груп видів зелених жаб – озерні та ставкові (генетично вони відрізняються не меншою мірою, ніж люди й шимпанзе, та розійшлися раніше) – можуть схрещуватися між собою. Їхні гібриди продукують «чисті» статеві клітини батьківських видів, а інколи – ще цікавіші варіанти.

У різних регіонах гібридизація зелених жаб відбувається по-різному, але, здається, найцікавішим відомим сучасній науці регіоном для дослідження цих біологічних див є басейн Сіверського Донця. Те, що тут описаний Сіверськодонецький центр різноманіття гібридогенного комплексу зелених жаб, – мабуть, найбільше досягнення, у якому я брав участь.

А природа дивує дуже часто... Я захопився імітаційним моделюванням, тому що воно дозволяє передбачати поведінку складних систем, яка нерідко здається нам контрінтуїтивною. Іншими словами, складні системи часто поводяться всупереч здоровому глузду, тобто дивують.

– Як оцінюєте рівень екологічної свідомості молоді сьогодні? Чи бачите у студентів щире зацікавлення у темі збереження природи?

НАУКА І ОСОБИСТОСТІ

– Мені здається, що навіть саме поняття «екологічної свідомості» певною мірою є маніпулятивним. Наше життя – це постійна взаємодія з середовищем. Перспективи людства, груп людей і кожного з нас пов'язані з відносинами з навколишнім середовищем. На жаль, досі недостатньо розуміємо причинно-наслідкові зв'язки, що визначають наше існування.

Екологія, у науковому сенсі, – це наука про взаємодії організмів і надорганізованих біосистем зі своїм середовищем. У пострадянському просторі ж поширене уявлення про «екологію» як про діяльність зі збереження середовища чи природоохоронну пропаганду, що має формувати якусь специфічну «свідомість». На мою думку, нечітке використання понять заважає досягати реальних цілей.

Подобається нам це чи ні, ми перебуваємо на зламі наших взаємин із середовищем. Майбутнє людства визначатиметься нашою здатністю адаптуватися до цих змін. Студенти, які зацікавлені в розумінні найважливіших механізмів, що

впливають на наше майбутнє, автоматично зацікавлені й у природоохоронній діяльності. Це не просто «цікава тема» – це умова нашого виживання.

Сучасна молодь відрізняється від тієї, що була колись, але потреба й можливість працювати з нею не стали меншими – радше навпаки.

– Які у вас зараз наукові або особисті плани на майбутнє? Можливо, готуєте новий проєкт, дослідження чи хочете змінити щось у підходах до навчання?

– Роботи – вище даху. Мої головні проєкти такі.

Я є координатором проєкту німецької академічної агенції KhNU-LMU BioBridge з українського боку. Цей проєкт спрямований на інтеграцію освіти в Харківському національному університеті імені В. Н. Каразіна та Університеті Людвіга-Максиміліана в Мюнхені. Німеччина справді намагається підтримувати нашу освіту. Один із перших проєктів – зимова школа для студентів нашого факультету, яка відбудеться в грудні

цього року в Альпах. Я проведитиму там курс із використання імітаційного моделювання для дослідження еволюційних та демографічних процесів у популяціях.

У листопаді ми з колегами домовилися розробити інтегрований курс природничих наук для 10-х та 11-х класів загальноосвітніх шкіл. Я голова авторського колективу, і для мене це можливість втілити в життя ідеї, над якими працював останнє десятиріччя. Головна ідея курсу – пошук способу життя, що забезпечить стійкість людства у відносинах зі своїм середовищем.

Сподіваюся, не полишу наукову роботу. Мій основний інструмент нині – мова для статистичних досліджень та моделювання R. Я в захваті від її можливостей: це результат спільної творчості величезної кількості фахівців з усього світу. Головні проблеми, що потребують моделювання, – стійкість гібридогенних популяційних систем зелених жаб та еволюція статевого відтворення.

Працюємо...

Анастасія ОДИНЕЦЬ.

ЖІНКИ В НАУЦІ

«НАЙБІЛЬШЕ МЕНЕ НАДИХАЮТЬ ЛЮДИ» – РОЗМОВА З ОЛЬГОЮ ПЕШКОВОЮ ПРО ВИКЛАДАННЯ, НАУКУ ТА СИЛУ ПРОФЕСІЙНОГО ПРИКЛАДУ

Жінки в науці – це про силу й красу водночас. Про талант і наполегливість, увагу до деталей і чутливість до людей. Вони вміють поєднувати професіоналізм із натхненням, а академічну глибину – з людяністю. Саме такою є Ольга Пешкова – заступниця директора ННІ «Академія вчителства», доцентка кафедри перекладознавства імені Миколи Лукаша факультету іноземних мов Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна.

У 2012 році вона з відзнакою закінчила цей університет за спеціальністю «Англійська мова та література», а сьогодні повернулася до його аудиторій уже як викладачка й науковиця. Її шлях – це історія про мрію, що стала професією, про вдячність учителям, які надихнули залишитися в академічному просторі, і про щоденну працю задля розвитку перекладознавства та освіти загалом. У березневому випуску говоримо з Ольгою Пешковою про вибір шляху, джерела натхнення та мрії, що ведуть уперед.

– Розкажіть, як ваше життя привело вас у науку та освіту?

– Ще під час навчання на факультеті іноземних мов мені здавалося, що після отримання диплома магістра було б чудово залишитися тут викладати й працювати над дисертацією. Мабуть, настільки сильно на мене вплинули мої викладачі, що я хотіла бути схожою на них – професійною, захопленою своєю справою, натхненною.

Коли писала магістерську роботу, мені дуже подобалася обрана тема, і я була впевнена, що хотіла б розвивати її й надалі. Проте сталося не зовсім так, як гадалося: у своїй дисертації я досліджувала вже зовсім інше явище. Сьогодні розумію, що це було навіть

ЖІНКИ В НАУЦІ

на краще – новий напрям дав мені ширші можливості для професійного зростання й наукового пошуку.

– Що вас найбільше надихає у вашій роботі та чому ви обрали саме цей шлях?

– Найбільше в роботі мене надихають люди. Це мої колеги, з якими щодня зустрічаємося в університеті; колективи, у яких я працюю: кафедра перекладознавства імені Миколи Лукаша факультету іноземних мов та команда ННІ «Академія вчителства»; мої студенти, які ставлять глибокі запитання й готують цікаві, змістовні презентації та роботи. Мене надихають і мої друзі, більшість із яких також пов'язані з викладанням та нашим університетом. Загалом саме люди є моїм головним джерелом мотивації в житті.

Передусім це наші Сили оборони України, завдяки яким маємо можливість навчати, навчатися, займатися наукою й просто зустрічати нові ранки. І це всі наші співвітчизники, які, попри складний, м'яко кажучи, час, знаходять у собі сили підтримувати одне одного й рухатися вперед.

– Як встигаєте поєднувати роботу, особисте життя та власні захоплення?

– Моя відповідь буде не надто

оригінальною – ніяк не встигаю. Як і більшість дорослих людей, маю труднощі з пошуком часу для зустрічей із друзями, навіть попри те, що живемо в одному місті. Іноді здається, що доба має бути довшою хоча б на кілька годин. Проте я намагаюсь приймати цей ритм життя й знаходити цінність навіть у коротких, але щирих зустрічах та митях для себе.

– Хто або що найбільше вплинуло на ваш професійний та життєвий шлях?

– На мій життєвий шлях значно вплинула моя родина, яка свого часу щиро підтримала моє бажання навчатися на факультеті іноземних мов, адже це була моя мрія. Їхня віра в мене стала міцною основою для подальших рішень.

На професійний, а разом із ним і на життєвий шлях, вагомий вплив мала ректорка – Тетяна Євгенівна Казановська. У 2022 році я розпочала діяльність в Управлінні міжнародних відносин, де, зокрема, працювала перекладачкою. Мала можливість допомагати з перекладом інтерв'ю та зустрічей з іноземними партнерами університету, у яких брала участь Тетяна Євгенівна. Спілкування з нею та її професійний приклад були й залишаються для мене надзвичайно наснажливими – як із погляду перекладачки, так і передусім як людини.

Також надзвичайно важливу роль у моєму становленні відіграв мій науковий керівник, завідувач кафедри перекладознавства імені Миколи Лукаша – Олександр Володимирович Ребрій. Після захисту дисертації мене неодноразово запитували, чи відчуваю я полегшення від того, що складний шлях написання, підготовки та самого захисту вже позаду. Проте я впевнена: саме завдяки постійній підтримці керівника на всіх етапах цього процесу цей шлях став для мене не виснажливим, а навпаки – усвідомленим, цінним і навіть приємним досвідом.

– Які плани, мрії або цілі ви ще хотіли б реалізувати в майбутньому?

– Планую здобути вчене звання доцента й надалі розвиватися в академічній сфері, поглиблюючи свої знання та передаючи їх студентам. Мрію, як і всі ми, про нашу Перемогу та життя під мирним українським небом – у безпеці, стабільності й впевненості в завтрашньому дні.

Також маю кілька географічних мрій: хочу відвідати різні куточки світу, відкрити для себе нові культури, традиції та горизонти. Вірю, що подорожі не лише розширюють світогляд, а й надихають на нові ідеї та звернення.

Анастасія ОДИНЕЦЬ.

КАРАЗІНСЬКИЙ ІМУНОЛОГІЧНИЙ ЖУРНАЛ ВХОДИТЬ ДО SCOPUS

Каразінський імунологічний журнал офіційно увійшов до міжнародної наукометричної бази Scopus – однієї із найбільш авторитетних систем індексації наукових видань. Наразі Scopus індексує вже чотири журнали нашого медичного факультету. Це свідчить про високу якість опублікованих статей, міжнародне визнання та конкурентоспроможність, адже обрані журнали відповідають суворим вимогам академічної доброчесності, рецензування й вагомості. Для авторів це відкриває додаткові можливості – публікації сприяють професійному зростанню та враховуються під час захисту дисертацій, подання на гранти й участі в міжнародних проєктах.

Своїм баченням подальшого розвитку Каразінського імунологічного журналу поділилася професор, доктор медичних наук, декан медичного факультету Тетяна Лядова:

«Зараз на медичному факультеті функціонують та активно публікуються чотири наукові журнали, які індексує наукометрична база Scopus. Хочу зазначити: серед закладів вищої освіти, що готують лікарів різних напрямів, жоден заклад не має таких показників, чим ми

дуже пишаємося. Шлях до Scopus був не тільки довгим, а й кропітким, адже довелося впроваджувати суттєві зміни, переосмислювати концепцію журналів та працювати над його спеціалізацією. Каразінський імунологічний журнал є логічним послідовником журналу «Актуальні проблеми сучасної медицини». За рекомендаціями експертів ми вирішили переформатувати профіль журналу та зосередитися винятково на імунології, біології, лабораторній діагностиці, що дозволило чіткіше окреслити нашу наукову нішу. Окрім цього, до індексації журналу долучилася вся редакційна команда – головний редактор журналу (проф. Попов М. М.), технічні редактори, верстальники, рецензенти, автори. Мене надихає наша спільна робота. Я вдячна колегам за їхні зусилля, відданість і професіоналізм. Беззаперечно, цей результат позитивно вплине на імідж університету та на функціонування журналу.

Тепер перед нами відкриються нові можливості: лікарі різного профілю, чия діяльність пов'язана з імунологією та дотичними до неї напрямками, зможуть публікувати свої статті, а їхні наукові дослідження побачать колеги з усього світу. Також це можливість для наших студентів і аспірантів публікуватися в міжнародно визнаному

виданні. Індексція наукометричною базою Scopus впливає на рейтинг університету та факультету зокрема, це значно розширює горизонт наших можливостей і дозволяє гучніше заявити про Каразінський університет та його видатних науковців. Високі показники не самоціль, але це вагоме доповнення до визнання на міжнародній арені. На наступні роки маємо стратегічну ціль – підвищення позицій усіх наших журналів як мінімум до квартиля Q3, а в перспективі, звісно, хотілося б і Q2. Безумовно, плануємо розширювати тематику наукових досліджень, залучати авторів з різних регіонів України та інших країн, підвищувати якість публікацій і рівень міжнародної співпраці. Це дозволить збільшити цитованість, зміцнити репутацію всіх журналів та вивести їх на ще більш престижний рівень.

Користуючись нагодою, хочу висловити вдячність всім, хто над цим плідно працював: Федір Володимирович Гладких, Марія Сергіївна Матвієнко та інші».

КАРАЗІНЦІ, ЯКИМИ ПИШАЄМОСЯ!

«НАУКА ЖИВЕ Й ПРАЦЮЄ!» ЛАУРЕАТ ПРЕМІЇ ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ ДЛЯ МОЛОДИХ ВЧЕНИХ ОЛЕГ ТРОЦЕНКО ПРО СВІЙ ПРОФЕСІЙНИЙ ШЛЯХ ТА СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ДЛЯ УКРАЇНСЬКОЇ НАУКИ

На початку грудня науковий співробітник Інституту електрофізики і радіаційних технологій НАН України, випускник ХНУ імені В. Н. Каразіна ННІ «Фізико-технічний факультет» Олег Троценко отримав нагороду від Верховної Ради України.

– Вітаємо з отриманням премії! Це показова нагорода, що підкреслює ваш вагомий внесок у розвиток науки. Розкажіть про свій професійний шлях.

– Дякую за привітання! На цьому шляху мені зустрічалися дуже хороші люди, справжні професіонали своєї справи. Це перша вчителька – Чернишова Клавдія Василівна, вчителі математики Бойко Любов Марківна, Ляшенко Олена Петрівна, вчителька фізики Гарбуз Валентина Миколаївна, які прищепили мені любов до математики та фізики, вчителька англійської мови Церковна Марія Олександрівна (знання цієї мови на сучасному етапі має дуже велике значення в науці). З 6 до 11 класу я брав участь в олімпіадах з фізики та математики, тож після чергової обласної олімпіади з фізики в 11 класі мені запропонували відвідувати фізичні семінари в ХНУ імені В. Н. Каразіна. Ці заняття мені дуже сподобалися, тому, відмінно склавши ЗНО, я без довгих роздумів подав документи на фізико-технічний факультет нашого університету, який у результаті закінчив із червоним дипломом. Свою трудову діяльність я розпочав в Інституті електрофізики і радіаційних технологій молодшим науковим співробітником, далі навчався в аспірантурі. У грудні 2018 року я захистив дисертацію на тему «Енергія пружної взаємодії точкових дефектів з дислокаційними петлями в

ГШУ-кристалах у формалізмі функції Гріна» та здобув ступінь кандидата фізико-математичних наук. Зараз працюю науковим співробітником Інституту електрофізики і радіаційних технологій. Хочу скористатися можливістю й подякувати колегам, які прийняли мене до своєї команди науковців. Особлива подяка за постійну підтримку та передання наукових знань директору ІЕРТ НАН України, члену-кореспонденту НАН України Литвиненку Володимирові Вікторовичу та моєму науковому керівнику, доктору фізико-математичних наук Остапчуку Павлові Миколайовичу.

– Що для вас означає отримання премії?

– Дуже приємно, що Верховна Рада України високо оцінила нашу працю. Диплом Премії Верховної Ради України молодим вченим вручав голова ВРУ Руслан Олексійович Стефанчук. Для мене нагорода означає важливе державне визнання наукових досягнень та вагомий внесок у розвиток науки України всього нашого колективу Інституту електрофізики і радіаційних технологій НАН України, який кожного дня своєю працею доводить, що навіть у таких складних умовах, наука живе й працює.

– Які саме наукові досягнення або проекти стали ключовими для присудження відзнаки?

– За постановою Верховної Ради, визнання принесла наукова робота «Моделювання радіаційних ефектів в ядерних та функціональних захисних матеріалах». До речі, разом зі мною премію отримали й мої колеги: Коленов Іван Вікторович – кандидат

фізико-математичних наук, старший науковий співробітник, Старцев Олександр Анатолійович – кандидат фізико-математичних наук, науковий співробітник. З Сашею ми навчалися в одній групі фізико-технічного факультету. Спочатку на кафедрі електрофізики і радіаційних технологій (під керівництвом Вячеслава Федоровича Клепикова). Потім, після об'єднання у 2012 році трьох кафедр, продовжили навчатися на кафедрі матеріалів реакторобудування та фізичних технологій, яку очолив Литвиненко Сергій Володимирович.

– Яку роль Каразінський університет відіграв у становленні вашої кар'єри?

– Велику, адже я протягом шести років навчався в стінах своєї альма-матер на фізико-технічному факультеті, а на 5 курсі ще й на фізичному факультеті (педагогіка). Це був особливий період, наповнений пошуком, натхненням і вірою у власні сили. Навчання було важким, але одночасно дуже цікавим. Ніколи не забуду лекції Ігоря Олександровича

КАРАЗІНЦІ, ЯКИМИ ПИШАЄМОСЯ!

Гірки, Володимира Петровича Оліфера, Ігоря Миколайовича Адаменка, Миколи Олексійовича Азаренкова, Юрія Анатолійовича Бережного, Володимира Вікторовича Литвиненка, Павла Миколайовича Остапчука, Сергія Володимировича Литовченка, Валерія Дмитровича Ходусова, Миколи Романовича Бєляєва, Вячеслава Мартиновича Берєсєва та інших. Вони були неперевершені. Я дуже вдячний викладачам фізико-технічного факультету за фундаментальну теоретичну підготовку, за той багаж знань, що ми отримали. Ці знання дали поштовх для подальшої моєї кар'єри. І вічна пам'ять тим, хто віддав своє життя заради науки.

– Як оцінюєте стан і перспективи української науки в умовах сучасних викликів?

– Під час війни наука працює на безпеку, відбудову та майбутнє України. Результати досліджень допомагають відновити критичну інфраструктуру, знайти альтернативні рішення для енергетики тощо. Так, наприклад, розглянемо атомні електростанції України, які є фундаментальною частиною української енергосистеми. Їхнє значення особливо зросло під час війни, коли атомні електростанції (АЕС) залишаються основою стабільності енергетичного сектору. Саме ядерна енергетика забезпечує українців електроенергією й теплом, незважаючи на ті важкі умови, у яких ми з вами перебуваємо. Важливо сказати, що в ядерну енергетику нарешті повірив увесь світ, і Україна має шанс зайняти передові позиції в процесі розбудови «мирного атому». Лише атомна енергетика дасть можливість забезпечити енергетичну безпеку та розвиток України в післявоєнний час. При цьому передбачено, що частка атомної генерації в загальному обсязі виробництва електроенергії зростатиме, зокрема як шляхом продовження терміну експлуатації наявних енергоблоків АЕС (за результатами періодичної переоцінки безпеки), так і шляхом проектування й будівництва нових атомних

енергоблоків. Нові енергоблоки – це великий шанс і можливість для нашої країни мати надійне джерело чистої дешевої енергії, джерело та передумова промислового відродження, примноження науково-технічного та технологічного потенціалів, а також свідчить про стратегічне значення атомної енергетики, як з погляду екологічної безпеки.

Але на АЕС виникає й багато супутніх проблем, наприклад, при диверсифікації постачання ядерного палива, для якого властиві відмінності в експлуатаційній стійкості оболонок тепловидільних елементів, оскільки для їх виготовлення будуть використані інші цирконієві сплави. Наразі існують підходи зі збільшенням вигорання ядерного палива понад 60 МВт×доб/кг, що сприяє зменшенню утворення радіоактивних відходів, більш повному використанню палива, але з іншого боку збільшує ризикові наслідки, зумовлені процесами радіаційного росту та радіаційної повзучості. Згадані процеси призводять до зміни форми ТВЕЛів, деформації дистанціонуючих траток та каналів введення поглинальних елементів, порушення цілісності оболонок ТВЕЛів. Напрямами проведення таких робіт є здобуття поглибленого розуміння про процеси, що відповідають за цілісність оболонок ядерного палива як на стадії паливного циклу, так і на стадіях витримки відпрацьованого палива. Це висвітлена одна проблема,

а їх дуже багато. І від рівня наукової діяльності українських вчених зараз буде залежати процвітання нашої держави в майбутньому.

– Що б ви порадили молодим науковцям?

– Навчатися й працювати для розвитку нашої держави. У цей важкий для України час, кожен має свій фронт боротьби. У нас – науковий.

– Над чим зараз працюєте? Які професійні плани на майбутнє?

– Предметом мого дослідження є радіаційний ріст (РР) цирконію та його сплавів. РР зазвичай призводять до погіршення фізико-хімічних та механічних властивостей матеріалу. Поглиблення розуміння механізмів радіаційного росту дозволить запобігати цьому явищу шляхом обґрунтованого легування цирконію іншими елементами, які здатні гальмувати процес росту. Значення цілісності цирконієвих оболонок ТВЕЛів з погляду безпеки експлуатації полягає також у тому, що вона є першим бар'єром між ядерним паливом та довкіллям. Тому дослідження в цьому напрямі є актуальними. Працюємо далі на розвиток нашої науки та розвиток нашої держави.

Меланія РИБАЛКО.

Фото зі студентських років.

СТИПЕНДІАТИ

«СТИПЕНДІЯ – ЦЕ ПРО ШЛЯХ І ЗУСИЛЛЯ»: СТУДЕНТКА Й СТИПЕНДІАТКА ІСТОРИЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ ЛІДІЯ КУЗЬМЕНКО ПРО ВИЗНАННЯ, НАТХНЕННЯ ТА НАВЧАННЯ

Лідія Кузьменко – студентка історичного факультету, стипендіатка Верховної Ради України, ділиться емоціями від отримання нагороди, розповідає про свій досвід у викладанні, секрети організації часу та про те, що допомагає їй рухатися вперед навіть у найскладніші моменти.

– Вітаємо з отриманням стипендії Верховної Ради України! Поділися своїми емоціями.

– Коли я вперше почула схвальну відповідь, дуже щиро зраділа. Досягнення мотивують, позаяк вкотре переконуєшся, що це дійсно твій шлях, що він правильний. Адже від своїх дій отримувеш не лише задоволення, а й визнання, до того ж на такому високому рівні.

– Чим тобі найбільше подобається історичний факультет Каразінського?

– Наш історичний факультет – це платформа для особистісного та професійного зростання. Він дає широту погляду, уміння критично аналізувати інформацію, а викладачі сприяють твоїм дослідницьким пошукам і допомагають втілити найрізноманітніші ідеї. Також це ком'юніті чудових людей, з якими разом ростеш і вдосконалюєшся.

– Як організуєш свій час?

– Секретів тайм-менеджменту точно немає [усміхається], мені не вистачає ще кілька годин в добі. Але, певно, найголовніше – не намагатися вирішити все і одразу, ліпше планувати свій день і рівномірно розподіляти навантаження.

– Що б ти порадила першокурсникам?

– Насолоджуватися! Перший курс – дійсно класна пора, усе нове й цікаве, хочеться спробувати себе в різних темах, дослідницьких напрямках та студентських ініціативах. Пробуйте. Розвивайте свою наукову творчість, знайомтеся, знаходьте друзів та однодумців.

– Чи плануєш працювати за освітою?

– Звичайно. Насправді я уже маю досвід роботи за фахом. Зараз активно розвиваюся в освітній сфері, подобається працювати з дітьми, бачити цікавість в їхніх очах. Також найближчим часом планую реалізуватися у ще одній надзвичайно цікавій галузі, яка вабила мене чи не з дитинства, тому вже в передчутті нових відкриттів.

– Що надає тобі сил рухатися далі?

– Найбільшою мотивацією для мене є пройдений шлях. Та кількість докладених зусиль, успіхів і помилок – усе це не дає зупинитися й здатися. Якщо ти здолав усі попередні перешкоди, то зараз теж зможеш. Тим більше я не уявляю для себе іншої долі. Також величезною підтримкою є мої близькі люди, щиро вдячна їм.

– Стипендія — не тільки про високі академічні досягнення, а й про сторонні аспекти життя. Поділись, якими своїми досягненнями поза межами університету пишася.

– Тим, що я стала вчителькою й наставницею для дітей. І це не

лише освітній процес, а й певною мірою дружба. Оскільки навіть після завершення їхнього навчання ми продовжуємо спілкуватись. Для мене це цінно.

Меланія РИБАЛКО.

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД

СТАЖУВАННЯ У НІМЕЧЧИНІ: ПОГЛЯД СТУДЕНТКИ НАВЧАЛЬНО-НАУКОВОГО ІНСТИТУТУ ХІМІЇ КАРАЗІНСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ МАРГАРИТИ ШПАК

Навчання не завжди вкладається в межі університетських стін – інколи воно відкриває двері до міжнародних лабораторій, нового наукового середовища й досвіду, що змінює погляд на власні можливості. Маргарита Шпак, студентка кафедри неорганічної та аналітичної хімії ННІ хімії Каразінського університету, переконливо доводить: університетська освіта не знає кордонів.

У період з 15 до 23 листопада 2025 року Маргарита пройшла стажування в Університеті Дуйсбурга-Ессена (м. Ессен, Німеччина) у межах міжнародного проекту DUHN, учасником якого є наш університет. Робота з сучасним обладнанням, експерименти з наночастинками, професійна комунікація англійською мовою та перші кроки в міжнародному науковому середовищі стали для неї важливим етапом професійного зростання.

У цьому інтерв'ю Маргарита ділиться першими враженнями від німецького університету, розповідає про

особливості лабораторної роботи та несподівані відкриття.

– Яким був ваш перший день в Університеті Дуйсбурга-Ессена?

– Перший день в Університеті Дуйсбурга-Ессена був майже повністю ознайомчим. Ми познайомилися з організаторами програми, зокрема з професором неорганічної хімії Маттіасом Еппле, а також із представниками адміністрації університету. Окремо відбулася зустріч з нашими наставниками-супервайзерами, які надалі допомагали нам під час проведення експериментів у лабораторіях. Нам пояснили організаційні моменти, нюанси роботи в німецьких лабораторіях, принципи функціонування університетської їдальні, а також видали кошти на повсякденні витрати. Наприкінці дня ми разом з однією із супервайзерок відвідали різдвяний ярмарок у центрі міста. За цей час нам вдалося добре познайомитися та зблизитися з учасницями Зимової школи з інших університетів.

– Чи справдилися очікування від стажування? Що стало для вас найбільш несподіваним?

– Так, мої очікування від стажування повністю справдилися, адже я мала можливість попрацювати в новій лабораторії, оснащеній сучасним обладнанням. Найбільш несподіваним для мене виявився високий рівень безпеки в університеті: практично до жодного приміщення неможливо потрапити без персонального пропуску студента або співробітника.

– Чим німецька система навчання та наукової роботи найбільше відрізняється від тієї, до якої ви звикли в Каразінському університеті?

– Насправді ми не мали повноцінної можливості детально ознайомитися з німецькою системою навчання, оскільки лабораторні плани, за якими ми працювали, були розроблені спеціально для учасників стажування. Водночас можна зазначити, що оформлення лабораторних звітів загалом подібне до стандартів, до яких ми звикли в Каразінському університеті. Основною

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД

відмінністю стало те, що на початку кожного звіту необхідно скласти короткий паспорт-опис кожної речовини, з якою проводили роботу.

– Над якими завданнями або дослідженнями працювали під час стажування в межах проєкту DUHN?

– Під час стажування в межах проєкту DUHN я працювала із сучасним лабораторним обладнанням. З частиною методів була вже знайома завдяки лабораторним практикумам у Каразінському університеті, проте з деякими приладами довелося працювати вперше. Зокрема, це стосується SEM – сканувального електронного мікроскопа, який дає змогу отримувати детальні зображення зразків і досліджувати розмір та форму надмалих компонентів.

Основна частина нашої роботи була присвячена синтезу золотих наночастинок. Під час експериментів змінювався їхній розмір, унаслідок чого змінювалися й властивості отриманої речовини: зокрема, вона набувала характерного насиченого яскраво-червоного кольору. Насправді з такими наночастинками досить часто стикаємося в повсякденному житті – їх використовують в експрес-тестах, наприклад на COVID-19 або вагітність, а також у сучасних методах лікування онкологічних захворювань.

Окрім цього, ми синтезували пігмент «кобальт синій». Це була

простіша, радше підготовча робота, яка допомогла швидше освоїтися в лабораторному середовищі та набутти впевненості перед виконанням складнішого експерименту із золотом.

– Що з цього досвіду стало для вас найбільш цінним у професійному плані?

– Постійне спілкування англійською мовою в науковому контексті. Йшлося не просто про побутову англійську, а про обговорення хімічних концептів, термінів і наукових проблем, з якими раніше я переважно працювала українською мовою. Цей досвід додав мені впевненості в науковому середовищі та допоміг глибше зрозуміти особливості професійної комунікації англійською мовою.

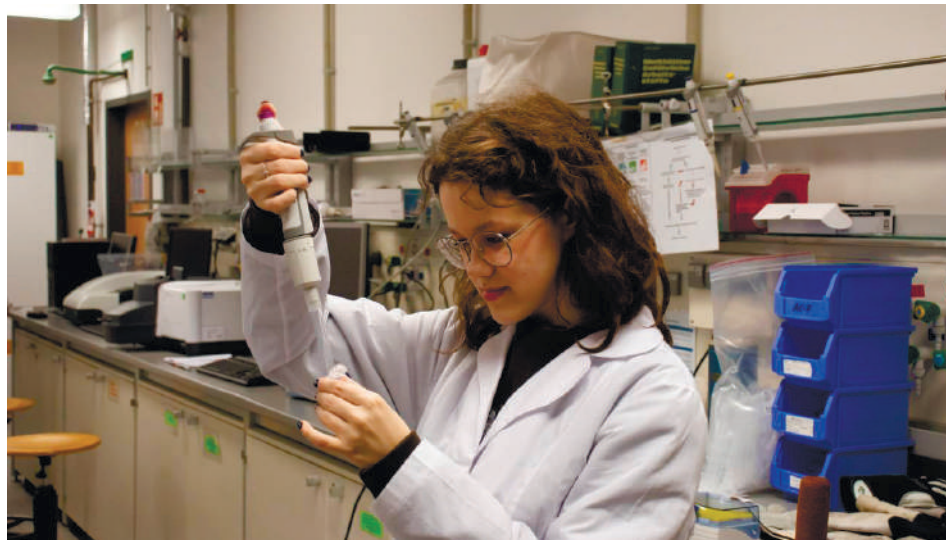
– Чи був момент під час стажування,

який змусив вас по-новому подивитися на хімію або власний професійний шлях?

– Я б не сказала, що стажування змусило мене кардинально по-новому подивитися на хімію, однак цей досвід остаточно закріпив моє розуміння того, що ця галузь мені справді цікава й що мені комфортно займатися хімією професійно. Крім того, краще зрозуміла себе: побачила, що досить легко адаптуєшся до нового середовища та швидко берешся до роботи. Це, своєю чергою, зробило мій подальший професійний шлях більш усвідомленим і впевненим.

– Яку пораду дали б студентам-хімікам, які мріють про міжнародні стажування, але сумніваються у власних силах?

– Я б порадила не знецінювати власні знання й не дозволяти сумнівам стримувати себе занадто довго. Міжнародні стажування – це насамперед про готовність навчатися, ставити запитання та адаптуватися до нового середовища, а не про ідеальний досвід чи абсолютну впевненість у собі. Сумніви виникають у кожного, і це природно. Проте саме участь у таких програмах часто стає точкою зростання, яка допомагає повірити в себе, розкрити власний потенціал і побачити, що можливостей значно більше, ніж здається на перший погляд.

СТУДЕНТИ ДОСЛІДЖУЮТЬ ТЕМУ!

ГЕНОМ ЛІДЕРА: УСПІШНИЙ СТУДЕНТ КАРАЗІНСЬКОГО СЬОГОДНІ

Сучасний український студент давно вийшов за межі аудиторії. Це вже не просто той, хто встигає скласти сесію й закрити модулі. Це людина, яка вміє діяти, впливати, брати на себе відповідальність і – що важливо – не стояти осторонь.

Університет сьогодні – це не лише про знання. Це простір, де тестуються ідеї, народжуються ініціативи і формується відчуття: «Я можу щось змінити». І саме тут стає видно різницю між «навчаюся добре» і «живу активно». Про це розповів Андрій Генів – студент магістратури ННІ соціології та медіакомунікацій спеціальності «Журналістика», активіст і екстудекан соціологічного факультету.

– Андрію, ви були студеканом. Як цей досвід змінив ваше розуміння «успішного студента»?

– Я не знаю, чи це заслуга студеканської каденції, але в ці часи загострилося відчуття важливості бути активістом, тим самим представником молоді, який розбудовує майбутнє країни. Студрада для мене завжди була спільнотою не просто активного студентства, а спільнотою свідомого студентства. У моїй команді були і волонтери, і активісти, і просто свідомі люди, які розуміли важливість своєї ролі. Отже, що можна сказати про «успішного студента» – це не зовсім про навчання на «відмінно», це про активне життя як в університеті, так і в громадськості.

– З чого все почалося? Якими були ваші перші кроки в студраді?

– Потрапив у студраду на другому курсі. Спочатку я був помічником у реалізації проєктів на факультеті. Це був 2022 рік, тож усе проходило онлайн. Потім, на початку 2023 року, у мене відбувся такий переломний етап у житті, напевно. Полягав він

СТУДЕНТИ ДОСЛІДЖУЮТЬ ТЕМУ!

у тому, що я просто хапався за будь-яку активність, потребував цього. Певно, то й було моєю мотивацією на той момент. У студраді тоді набиралася нова команда і я викликався бути секретарем. Третій курс провів у ролі секретаря – там вже і заходи якісь офлайн проводили, знайомились особисто. Моя команда ставала моєю мотивацією, і ця мотивація діяла й на терміні студдеканства. Так, були складнощі, були проблеми, але в мене були мої люди, з якими я подолав це.

– Що, на вашу думку, сьогодні допомагає студентам розвиватися, а що – навпаки, гальмує?

– Складно сказати, що гальмує ініціативу студентів, насправді... Часто все залежить і від самої людини, втім є кілька моментів, на які можна впливати. Якщо справа стосується активізму в університеті, то багато студентів просто скажуть: «Навіщо?», «А що мені з того буде?» і навіть додаткові бали їх уже не мотивують. Можливо, варто заохочувати студентів до активного життя університету вже чимось іншим. Хоча знову ж таки, завжди будуть ті, хто задарма готовий працювати, і будуть ті, кому буде байдуже завжди. А щодо того, що допомагає розвиватися студентам? Для мене стимулом і далі навчатись була і є похвала від викладачів. Це ж психологія.

– Баланс: міф чи реальність? Як не вигоріти?

– Відверто? Нік. Я поки не придумав

рецепт балансу. Буває, що іноді от ніби все йде стабільно, але в якийсь момент щось таке стається, що вибиває тебе з колії і вже ти зайнятий 24/7. Часто це стається ближче до сесії. Тому вигорати доводиться і не буду романтизувати постійну зайнятість.

– Які якості справді «роблять» студента успішним?

– Впевненість у собі. Буде впевненість у собі – буде все інше. Ще самоповага. Якщо ти не поважаєш себе, то ніхто не буде тебе поважати, а відповідно ніхто не зверне увагу на твої можливості, ти від цього закопаєш усі свої амбіції й плани. Мені здається, що основна формула успіху: впевненість + самоповага + впертість + трошки нахабства (звісно, у межах розумного).

– Що зі студради реально знадобилося «у дорослому житті»?

– Певно, лідерські навички та навички організації заходів. От, до прикладу, у жовтні проводив захід у Харкові. Це було складніше, якби я не мав досвіду організації івентів, який здобув у студраді. Десь домовитись, когось покликати, організувати піар-кампанію.

– Найцінніше з власного досвіду?

– Найціннішими стали ті часи й ті знайомства, також вміння керувати роботою колективу, делегувати завдання й радість від результату.

– Що сказали б тим, хто хоче почати, але не знає як?

– Порада: просто беріть і робіть. Не «колись», а тут і зараз. Часто всіх зупиняє страх невідомості й думки, а що як не впораюсь? Усі падають, усі помиляються. Без помилок не буде успіху. Тому просто варто запитати контакти когось з проактивних студентів і сказати: «Я хочу бути з вами».

– Що саме приваблює вас у ролі активіста, і чому відчуваєте, що це ваш шлях?

– Приваблює відчуття важливості й розуміння того, що ти змінюєш на краще, які ми маємо зараз, – це й результат твоєї роботи. Згадати б ті мітинги в підтримку НАБУ і САП. Коли їх незалежність відновили, то відчув тепло всередині, що це моя заслуга також. А бачити подяки від військових – це ж взагалі круто. Часто дивлюсь на стіну, де висять шеврони і думаю: «Оцій бригаді тоді дрони передали», «А тут генератор», «А тут всі разом на евакуатор скидались»...

– І наостанок: що робити з моментами, коли хочеться все кинути?

– Мені здається, що всі з таким стикались. Я виходив з таких станів просто нагадуючи собі про те, що це тимчасово, просто втомився й треба відпочити. Втім, якщо навіть після відпочинку не вдалося відновитись – варто задуматись чи це те, чим ти хочеш займатися.

Вікторія ГВОЗДИЦЬКА.

ЮБІЛЕЇ

НАЦІОНАЛЬНІЙ ПРЕМІЇ УКРАЇНИ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА – 65 РОКІВ

Історія Національної премії України імені Тараса Шевченка бере свій відлік з 1961 року, коли з нагоди сотої річниці смерті Великого Кобзаря було вирішено запровадити спеціальну відзнаку за високохудожні твори літератури, образотворчого мистецтва, музики, кінематографії і театру. Серед тих, хто безпосередньо стояв біля її витоків і входив до найпершого складу Шевченківського комітету, були й науковці та громадські діячі, які свого часу здобули освіту в Харківському університеті або були з ним безпосередньо пов'язані мережею тісних професійних стосунків. Зокрема, це вихованці та випускники університету академіки Олесь Гончар, Юрій Кондуфор та Андрій Скаба, а також перший голова Наглядової ради Каразінського університету академік Петро Тронько.

За 65 років, які минули з того часу, шістнадцять вихованців і двоє Почесних докторів Харківського університету були удостоєні цієї найвищої в нашій державі премії за здобутки на творчій ниві. Серед них – як класики, чії твори вже давно увійшли до золотого фонду українського мистецтва, так і наші сучасники, які стоять в авангарді нинішнього художнього процесу.

Каразінський університет шанує внесок своїх представників до скарбниці національної культури. У 55-у річницю запровадження премії був виданий сувенірний календар на 2016 рік «Окраса Харківського університету. Шевченківські лауреати». А 9 березня 2021 року до 60-річчя запровадження премії на філологічному факультеті урочисто відкрилася галерея портретів Шевченківських лауреатів, створена Народним художником України Віктором Ковтуном.

1962 рік – вихованець філологічного факультету Олександр (Олесь) Гончар в числі перших здобув Шевченківську премію за роман «Людина і зброя». Примітно, що цей твір присвячувався долі Харківського студентського батальйону часів Другої світової війни, а в його основу були покладені особисті студентські та бойові враження письменника. Також у 1992–1995 роках Олесь Гончар очолював Комітет з присудження Шевченківської премії.

1963 рік – лауреатами Шевченківської премії стали одразу двоє каразінців. Вихованець Харківського інституту народної освіти, поет Володимир Сосюра нагороджений за книги лірики «Ластівки на сонці» і «Щастя сім'ї трудової». Випускник філологічного факультету, письменник Григорій Тютюнник став лауреатом премії за роман «Вир» (посмертно).

1969 рік – вихованець біологічного

**Шевченківське сузір'я
Каразінського – літопис визнання**

*Галерея портретів 16-х випускників
Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна,
лауреатів Шевченківської премії – на філологічному факультеті.*

ЮБІЛЕЇ

факультету Харківського інституту народної освіти, художник Михайло Дерегус здобув премію за створення картин та ілюстрацій на шевченківські теми та серію живописних і графічних творів: «Пісня», «Кам'янець-Подільська фортеця» та «Старі верби».

1975 рік – вихованець філологічного факультету університету, письменник Вадим Собко відзначений премією за роман «Лихобор».

1976 рік – поет Іван Драч став лауреатом премії за збірку поезій «Корінь і крона». 17 листопада 2017 року йому була урочисто вручена мантия і диплом Почесного доктора Каразінського університету.

1977 рік – вихованець історичного факультету, письменник і драматург Олексій Коломієць здобув премію за драматичну діалогію «Голубі олені» і «Кравцов».

1980 рік – випускник філологічного факультету, літературознавець Василь Бородин у складі авторського колективу удостоєний премії за підготовку двотомного «Шевченківського словника».

1984 рік – вихованець біологічного і філологічного факультетів, поет Леонід Вишеславський здобув премію за збірку творів «Близька зірка».

1986 рік – випускниця факультету соціального виховання та аспірантури Харківського інституту народної освіти, дитяча письменниця Оксана Іваненко стала лауреаткою премії за книгу мемуарів «Завжди в житті».

1989 рік – випускник філологічного факультету, письменник Григор Тютюнник удостоєний премії за видання «Творів» у двох томах (посмертно).

1990 рік – вихованець філологічного факультету, поет і перекладач Дмитро Білоус відзначений премією за збірку поезій «Диво калинове».

Під час відкриття галереї портретів каразінців-лауреатів Шевченківської премії.

1992 рік – вихованець фізико-математичного факультету, мовознавець і письменник Борис Антоненко-Давидович став лауреатом премії за збірку художньої прози «Смерть. Сибірські новели. Завищені оцінки» (посмертно).

1994 рік – лауреатами Шевченківської премії стали випускники філологічного факультету брат і сестра Світличні. Мовознавець, літератор і дисидент Іван Світличний відзначений за збірку поезій, поетичних перекладів і літературно-критичних статей «Серце для куль і для рим»; журналістка, публіцистка і дисидентка Надія Світлична – за активну журналістську і публіцистичну діяльність останньої чверті ХХ століття.

2000 рік – премії удостоєний випускник, професор і почесний доктор (з 1998 року) Харківського університету, мовознавець Юрій Шевельов за книги «Третя сторожа» та «Попа книжками і з книжок».

2006 рік – у складі творчого колективу премію здобув вихованець філологічного факультету, актор Андрій Водичев за вистави за творами Платона, Григорія Сковороди і Василя Стуса у Львівському театрі імені Леся Курбаса.

2010 рік – лауреатом премії став художник Віктор Ковтун за цикл живописних робіт «Мій край – Слобожанщина». У 2010–2016 роках він також входив до складу Комітету з Національної премії України імені Тараса Шевченка. У 2017 році Віктор Ковтун обраний Почесним доктором Каразінського університету, також він входить до складу університетської Наглядової ради.

*Ольга ВОВК,
заступник директора
Центру українських студій
та краєзнавства імені академіка
П. Т. Тронька, викладач кафедри
історіографії, пам'яткознавства
та археології.*

НАУКА В КАРАЗІНСЬКОМУ. СЕНСАЦІЙНІ ВІДКРИТТЯ

НА ГЕНЕТИЧНОМУ ПЕРЕХРЕСТІ: ЯК ЗМІНЮВАЛОСЯ ОБЛИЧЧЯ УКРАЇНИ ПРОТЯГОМ ТИСЯЧ РОКІВ

На початку минулого року в журналі Science Advances була опублікована сенсаційна стаття “North Pontic crossroads: Mobility in Ukraine from the Bronze Age to the early modern period” (Sci.Adv.11, eadr0695, 2025), над якою працювали співробітники нашого університету. Вона проливає світло на генетичну історію України протягом майже дев’яти тисячоліть. До роботи були залучені біологічні зразки віком від неоліту до модерну – щоб зрозуміти, ким були наші предки, як формувалася українська генетична мапа з племен, що населяли територію сучасної України у минулому. Стародавня ДНК з археологічних розкопок допомогла відтворити шляхи міграцій, які зробили Україну ключовим перехрестям між Європою та Азією.

«Це лише перші начерки загальної картини історії наших предків, – пояснює археолог Станіслав Задніков. – Повна картина постане, коли ми будемо мати набагато більше проаналізованих зразків».

Ольга Утевська зі Сванте Паабо, відомим шведським біологом, лауреатом Нобелівської премії за секвенування геному неандертальця та засновником палеогеноміки.

Щоб розібратися у наукових відкриттях, наша газета взяла інтерв’ю у співавторів статті – істориків, генетиків та археологів Каразінського університету:

- Ольга Утевська, д.б.н., професор кафедри генетики та цитології ХНУ імені В. Н. Каразіна; науковий співробітник групи стародавньої

Поховання ямної культури. Могильник Куми, м. Берестин, Харківська область, розкопки 2010 р. під керівництвом Ірини Шрамко.

НАУКА В КАРАЗІНСЬКОМУ. СЕНСАЦІЙНІ ВІДКРИТТЯ

ДНК Інституту геноміки Тартуського університету (Естонія);

- Ірина Шрамко, к.і.н., директор музею археології ХНУ імені В. Н. Каразіна, доцент кафедри історіографії, пам'яткознавства та археології, керівник Скіфської археологічної експедиції на Більському городищі;
- Станіслав Задніков, к.і.н., старший науковий співробітник музею природи ХНУ імені В. Н. Каразіна.

Коментарі наших вчених – це перші узагальнені висновки, які поступово перетворюються на масштабну історичну мозаїку.

– Як виникла ідея створити настільки масштабне дослідження давнього населення України – від бронзової доби до ранньомодерного часу? Про проєкт?

Ольга Утевська: – Рух у цьому напрямі почався ще 2015 року, коли ми об'єднали свої зусилля: з одного боку генетики й археологи Каразінського університету,

Ольга Утевська та Ірина Шрамко в музеї археології ХНУ імені В. Н. Каразіна під час відбору зразків антропологічного матеріалу для аналізу ДНК.

Ольга Утевська в лабораторії Інституту геноміки Тартуського університету під час роботи зі зразками.

а з іншого боку – колеги з Інституту геноміки Тартуського університету. Ідея виникла з того, що Північне Причорномор'я історично було перехрестям міграцій, що з'єднувало Євразійський степ із Центральною Європою. Проєкт мав на меті з'ясувати, як формувався генетичний склад населення через взаємодію місцевих жителів та численних хвиль мігрантів.

– Які найцікавіші відкриття вдалося зробити під час цього проєкту? Чи були результати, що вас здивували?

Станіслав Задніков: – Насамперед це висока генетична гетерогенність місцевого населення. Вона суттєво перевищує таку в сусідніх регіонах. Навіть у межах одного археологічного пам'ятника або культури люди могли мати зовсім різне походження – від європейського до азійського.

Наприклад, серед так званої "скіфської еліти" Лісостепової Скіфії бачимо не тільки східних кочовиків, але й місцевих мешканців, тобто скіфська

культура не була сформована одним народом, а радше союзом різних племен, де кочовики зі сходу поступово асимілювалися та ставали частиною місцевого суспільства. Знахідки сімейних поховань у скіфських курганах, що охоплюють кілька поколінь, свідчать, що значна частина населення вела осілий спосіб життя, попри стереотип про винятково кочовий спосіб життя скіфів.

Здивування викликала знахідка в Комарові: у жінки черняхівської культури виявили близькосхідне походження, що може бути пов'язано з тогочасним виробництвом скла, секрети якого походили з Середземномор'я. Для зрубної культури виявлено ознаки змішування з ухилом за статтю – ймовірно, мігрували переважно чоловіки зі степу, які створювали сім'ї з місцевими жінками.

– Скільки давніх ДНК-зразків ви дослідили, і з яких регіонів України вони походять?

Ірина Шрамко: – Для дослідження було

зібрано 129 зразків антропологічного матеріалу, що походять з археологічних розкопок. Лише з 91 з них (від 7000 р. до н.е. до 1800 р.) було виділено достатньо ДНК для досліджень. Зразки походять з 33 археологічних пам'яток у різних регіонах: Запорізька, Харківська, Тернопільська, Миколаївська, Волинська, Одеська, Київська, Полтавська, Черкаська, Чернівецька, Львівська, Донецька, Чернігівська області та Крим. До роботи приєднались понад 20 колег-археологів з різних міст країни.

– Які культури чи народи залишили найбільш помітний генетичний слід на території України?

Ольга Утевська: – Місцеве населення відрізнялося високою генетичним різноманіттям – це означає, формування населення відбувалося через складний процес змішування та культурних контактів безлічі етнічних груп. Найпомітніший генетичний слід, як і у населення Європи в цілому, зробили три групи: місцеві мисливці-збирачі, ранні землероби з Близького Сходу та степові скотарі ямної культури. Також певний слід залишили скіфи, сармати, готи (черняхівська культура) та інші мігранти. Але, попри всі хвилі завойовників, генетичний склад основного населення залишався автохтонним (місцевим).

– Чи можна за вашими даними простежити, як формувался генетичний «портрет» сучасних українців?

Ольга Утевська: – Так, дослідження показує, що основний генетичний профіль, схожий на сучасних українців, простежується в регіоні зонайменше з часів бронзової доби. Він присутній у представників висоцької та лужицької культур, серед населення скіфських часів, представників черняхівської культури та середньовічних слов'ян.

– Як ваші результати змінюють уявлення про історію населення України?

Лехті Сааг, Ольга Утевська та Ірина Шрамко в Інституті геноміки Тартуського університету під час підготовки статті.

Станіслав Задніков: – Результати руйнують міф про те, що археологічна культура – це завжди одна генетично однорідна група людей. Україна постає не просто транзитною зоною, а місцем постійної асиміляції та складних контактів, де одні кочові групи (як-от скіфи) інкорпоровались у місцеве суспільство й практикували змішані шлюби, а інші (як-от алани чи ногайці) могли жити поруч із місцевими, не змішуючись із ними поколіннями.

– Чи можна сказати, що Україна була своєрідним «генетичним перехрестям» між Сходом і Заходом?

Ольга Утевська: – Стаття прямо підтверджує цей статус. Наша територія була контактною зоною між європейськими та азійськими популяціями, де відбувався інтенсивний обмін генами, культурами та технологіями.

– Плануєте продовження цього проєкту – наприклад, аналіз нових зразків або співпрацю з археологами інших країн?

Ірина Шрамко: – Так, і зараз уже близьке до завершення наступне дослідження. Воно про те, які складні взаємодії різних груп населення існували у скіфську добу. З цього приводу найбільш інформативною пам'яткою є Більське городище на Полтавщині. Воно існувало протягом кількох століть. Його населення мало складний соціальний склад. За матеріалами розкопок, наприклад, виділено житла різних типів та розмірів, культові споруди, залишки храму, а в курганному могильнику – поховання людей, різних за походженням та соціальним статусом. Останнім часом науковці нашого університету (кер. к.і.н. І. Б. Шрамко та к.і.н. С. А. Задніков) відкрили кілька поховань жінок – представниць місцевої еліти, можливо жриць, головні убори яких прикрашали золоті елементи. В окремих випадках вдалося простежити родинні зв'язки, навіть між похованими в різних некрополях городища. Виявлення генетично ідентичних близнюків на Більському городищі, які були поховані в різних курганах, дає археологам нову інформацію про традиції та ритуали

НАУКА В КАРАЗІНСЬКОМУ. СЕНСАЦІЙНІ ВІДКРИТТЯ

поховання елітних верств тогочасного суспільства.

– Якщо говорити простою мовою – хто жив на території України тисячу, три тисячі, чи п'ять тисяч років тому?

Ірина Шрамко: – Близько 5000 років тому до раннях землеробів (наприклад, трипільців або представників культури кулеподібних амфор) доєдналися скотарі ямної культури. До речі, в ті часи люди ще користувалися переважно кам'яними й кістяними знаряддями праці.

3800–3000 років тому, у пізню бронзову добу, тут жили племена зрубної культури, кочові кіммерійці та рання носії «місцевого» генетичного профілю (наприклад, висоцька культура).

Пізніше, у ранньому залізному віці, (2700–2300 років тому) Північне Причорномор'я було справжнім «плавильним казаном», де мешкали різні за походженням та способом життя групи людей. До речі, на узбережжі Чорного моря в цей час виникають грецькі міста, з якими, починаючи з третьої чверті 7 ст. до н.е. варварське населення підтримувало активні торговельні відносини. Землеробське населення Правобережного Лісостепу було нащадками населення бронзової доби (зокрема представники висоцької та лужицької культур). Вони вели осілий спосіб життя та займалися сільським господарством. У степах Північного Причорномор'я жили ті самі «класичні» скіфи. Генетично вони суттєво відрізнялися від місцевих землеробів, оскільки мали значну частку східноазійського коріння.

А 1000 років тому нашу територію населяли слов'янські племена часів Київської Русі, а також кочові народи. У Харківській області тоді мешкали алани та булгари салтівської культури у межах Хазарського каганату.

– Які виклики стоять перед

Щелепи людини з розкопок курганів Більського городища.

палеогенетиками в Україні?

Ольга Утевська: – Основним викликом є фінансування. Дослідження дуже коштовні, і треба шукати невеличкі гранти, щоб їх виконувати. Наприклад, нове дослідження скіфського городища фінансується з гранту MSCA4Ukraine, European Union's Horizon 2020. Безумовно, великим викликом є погане збереження ДНК у старих зразках. А ще іноді важко робити інтерпретації результатів, тому що генетичне походження й археокультурна приналежність не завжди збігаються.

Так, дослідження показало, що навіть у межах однієї археологічної культури або на одній пам'ятці люди часто мали дуже різне походження. Тобто

не можна автоматично пов'язувати певну археологічну культуру з конкретним генетичним походженням населення, оскільки процеси асиміляції та контактів були дуже складними. Це вимагає від учених аналізу величезної кількості зразків, щоб уникнути помилкових узагальнень щодо всього населення регіону.

Ірина Шрамко: – Крім того, під час війни наукові й археологічні дослідження трохи призупинились. Звісно, що під час війни археологічні розкопки важко проводити, існує багато ризиків. За цей час кількість археологів значно зменшилась, і це пов'язано з різними причинами, зокрема з тим, що багато вчених встало на

захист країни не тільки у 2014 році, а й 24 лютого 2022 року. Багато хто став героями, деякі вже загинули й ніколи вже не повернуться до науки.

Станіслав Задніков: – Багато музеїв постраждали, зокрема і їхні колекції. Так у нашому музеї археології ХНУ в березні 2022 року через ракетну атаку на ХОДА було затоплення фондів. Також були вибиті шибки, а деякі предмети розбиті. Але завдяки вчасній міжнародній допомозі нашому музею таких організацій, як-от: університету Фрайбурга; управління культури Швейцарії; Швейцарської асоціації археологів; асоціації музеїв Швейцарії за підтримки ІКОМ Швейцарії; Фонду захисту спадщини в зонах конфліктів; Центру допомоги мистецтву України; Міністерства закордонних справ Німеччини; Німецькому археологічному інституту; Фонду Костюшка; Смітсонівського інституту; Польського центру підтримки культури в Україні; Штабу порятунку спадщини; Центру порятунку культурної спадщини – було отримано різну допомогу для збереження експонатів та подальшого оцифрування предметів та фотоплівки. Так було врятовано та збережено від руйнації різні археологічні експонати, які були як затоплені, так і просто зберігались у фондах. За таких умов обробляти музейні колекції важко, а іноді навіть неможливо.

Хоча розуміємо, що навіть під час війни, у якій окупанти навмисно руйнують українську культуру, потрібно продовжувати вивчати та розширювати наші знання про минуле України.

– Наскільки дані про змішання киммерійців, скіфів і фракійців із місцевими племенами підтверджуються археологічно?

Ірина Шрамко: – Генетичні дані добре узгоджуються з археологією. Наприклад, скіфи з Правобережжя (де був сильний фракійський вплив)

генетично виявилися переважно «місцевими», тоді як скіфокочівники зі степу мали значно більше східноазійського компонента. Це підтверджує складну структуру скіфського суспільства, що складалося з різних за походженням груп.

Станіслав Задніков: А ось традиційна ідентифікація алан і болгар за обрядом поховання – у катакомбах або ґрунтових ямах – була поставлена під сумнів, тому що за генетичними профілями ці індивіди розділялись по-іншому. Можливо, тут генетика дає привід для роздумів, для зміни археологічних інтерпретацій, або взагалі змінює наше розуміння структури давнього суспільства. У будь-якому разі, це питання ще чекає на вирішення. Ми сподіваємось, що наше міждисциплінарне співробітництво прояснить ці та багато інших, не менш цікавих, але все ще не досліджених питань.

Черепи людини з розкопок Більського городища.

Ліна ТИМАРСЬКА.

ЮБІЛЕЇ

НАУМ ІЛЛІЧ АХІЄЗЕР – ВИДАТНИЙ МАТЕМАТИК ХХ СТОЛІТТЯ (ДО 125-РІЧЧЯ З ДНЯ НАРОДЖЕННЯ)

До 125-річчя від дня народження Наума Ілліча Ахієзера університет шановує видатного математика та педагога. Його наукова та викладацька діяльність була пов'язана з Харковом, де протягом майже пів століття він сформував потужну математичну школу й зробив місто одним із важливих центрів математичної науки.

Ахієзер приділяв особливу увагу культурі наукового мислення та викладання, вплинувши на кілька поколінь учнів. Його наукова спадщина й освітня діяльність залишаються значущими для розвитку математики.

Знагоди 125-річчя до редакції надійшла стаття академіка НАН України, почесного доктора Каразінського університету Євгена Хрушова та члена-кореспондента НАН України Геннадія Фельдмана про життєвий і науковий шлях Наума Ілліча Ахієзера.

6 березня 2026 року виповнилося 125 років із дня народження Наума Ілліча Ахієзера – видатного математика ХХ століття, яскравого представника харківської математичної школи, заснування і становлення якої пов'язано з іменами О.М. Ляпунова та С.Н. Бернштейна.

Наум Ілліч народився в невеликому місті Чериков Могилівської губернії у сім'ї земського лікаря. Молодший брат Наума Ілліча, Олександр (1911–2000), згодом став видатним фізиком-теоретиком, академіком НАН України. У 1918 році Наум Ілліч закінчив класичну гімназію в Мстиславлі, за 95 км від Могильова. Після закінчення гімназії він вступив на фізико-математичний факультет Петроградського університету, але незабаром повернувся до Черикова й почав викладати математику та фізику в експериментальній Леменській школі-

комуні.

У 1922 році Н. І. Ахієзер вступив до Київського інституту народної освіти і вже у 1923 році закінчив його (до середини 1920-х років багато старих університетів, включаючи Київський, Харківський і Одеський, фактично припинили діяльність у звичному вигляді й відновилися лише як державні інститути з новими назвами та профілем навчання). Починаючи з 1922 року, Наум Ілліч викладав математику в київських школах. У 1925 році він почав навчатися в аспірантурі у Д. О. Граве – відомого математика, засновника першої великої математичної школи в Україні та першого директора Інституту математики АН УРСР. У 1928 році Наум Ілліч захистив дисертацію на тему «Аеродинамічні дослідження». Дисертація мала прикладний характер, але водночас у ній було отримано низку суто математичних результатів.

Починаючи з 1927 року, основні дослідження Н. І. Ахієзера були тісно пов'язані з комплексним аналізом. Одним із прикладів розв'язаних ним у цей час задач є узагальнення відомої теореми Чебишова про многочлени, що найменше відхиляються від нуля: знайти многочлен ступеня n зі старшим коефіцієнтом одиниця, який найменше відхиляється від нуля на об'єднанні двох заданих відрізків. Як з'ясувалося, ця задача розв'язується в термінах автоморфних функцій Шотткі. Цей результат належить до великого циклу робіт Наума Ілліча, присвячених екстремальним властивостям многочленів та задачам теорії апроксимації. Подальший розвиток ідей, використаних Н.І. Ахієзером у задачах про многочлени, що найменше відхиляються від нуля, привів його у 1960-х роках до розв'язання деяких обернених задач спектрального аналізу шляхом зведення до проблеми обернення гіпереліптичних інтегралів

Якобі. Ці аспекти спектральної теорії поклали основу сучасної теорії нелінійних еволюційних рівнянь математичної фізики, бурхливий розвиток якої розпочався у 1970-х роках. Функції, які ввів при цьому Н. І. Ахієзер, отримали назву функцій Бейкера–Ахієзера й досі активно застосовуються. У своїх роботах Наум Ілліч часто використовував методи теорії функцій комплексної змінної для розв'язання суто дійсних задач.

У 1933 році С. Н. Бернштейн, який працював у Харкові з 1907 року та планував від'їзд із міста, запросив з Києва до Харкова Н. І. Ахієзера. У 1935 році Н. І. Ахієзер стає директором Українського науково-дослідного інституту математики і механіки, створеного С. Н. Бернштейном. В 1934 році Н. І. Ахієзер був обраний членом-кореспондентом Всеукраїнської Академії Наук, так тоді називалася Національна академія наук України. З перервою через Німецько-радянську

ЮБІЛЕЇ

війну та декілька післявоєнних років Н. І. Ахієзер працював на цій посаді до закриття інституту у 1950 році. Він залучив до роботи в інституті таких відомих математиків, як Н. Г. Чеботарьов та М. Г. Крейн. З М. Г. Крейном у 1934–1940 роках Н. І. Ахієзер опублікував великий цикл спільних робіт, присвячених теорії апроксимації та проблемі моментів Маркова.

У 1947 році Наум Ілліч повертається до Харкова. Він очолює кафедри в університеті – спочатку теорії функцій, а згодом математичної фізики. Водночас керує кафедрою математичної фізики в Харківському політехнічному інституті. У повоєнні роки Науму Іллічу вдається зібрати в Харкові видатних математиків (І.М. Глазмана, Б. Я. Левіна, В. О. Марченка, О. Я. Повзнера, О.В. Погорелова), які на десятиріччя визначили основні напрями математичного життя Харкова. У 1958 році відбувся міжнародний математичний конгрес в Единбурзі. Н. І. Ахієзер був запрошеним пленарним доповідачем на цьому конгресі (1 година) з доповіддю “Класична проблема моментів та її неперервні аналоги”. На жаль, ця доповідь не відбулася.

У 1960 році з ініціативи Б. І. Веркіна був створений Фізико-технічний інститут низьких температур АН УРСР. Б. І. Веркін запросив провідних харківських математиків створити в інституті математичні відділи. Серед них був і Н.І. Ахієзер. Продовжуючи працювати в університеті, він з 1961 до 1963 року одночасно очолював в інституті відділ теорії функцій.

Н. І. Ахієзеру належить ряд відомих монографій, зокрема “Класична

проблема моментів”, “Лекції з теорії апроксимації”, “Елементи теорії еліптичних функцій”, “Теорія лінійних операторів у гільбертовому просторі” (у співавторстві з І. М. Глазманом), багато з яких були перекладені англійською, німецькою та іншими мовами.

Завдяки зусиллям Н. І. Ахієзера у 1963 році була створена в Харкові 27-ма школа, яка стала провідним закладом для обдарованих учнів у галузі точних наук. Її випускниками є багато відомих українських математиків і фізиків, які значно вплинули на розвиток науки в країні та за її межами. Сьогодні школа функціонує як Харківський фізико-математичний лицей №27, продовжуючи традиції високого рівня підготовки учнів.

19 березня 2026 року відбулася Ювілейна сесія Загальних зборів Відділення математики НАН України спільно з Харківським математичним товариством, присвячена 125-річчю від дня народження Наума Ілліча Ахієзера. В сесії прийняли участь близько 100 математиків. Серед присутніх були члени Відділення математики

НАН України, члени Харківського математичного товариства, вчені з США, Австрії, Норвегії, Франції, Ізраїлю. Були заслухані наукові доповіді та спогади про Наума Ілліча. Сесія пройшла з великим успіхом.

Ми зберігаємо пам'ять про Наума Ілліча Ахієзера. В Харківському національному університеті імені В. Н. Каразіна є аудиторія імені Н.І. Ахієзера. Діє фонд, який носить його ім'я. Фонд підтримує молодих математиків Харкова. На фасаді ліцею №27 та будинку, де мешкав Наум Ілліч, розташовані меморіальні дошки. В Харкові є вулиця, яка названа в честь братів Ахієзерів.

*Заступник директора
з наукової роботи, керівник
Математичного відділення
ФТІНТ ім. Б.І. Веркіна
НАН України, чл.-кор. НАН України
Геннадій ФЕЛЬДМАН.*

*Головний науковий співробітник
ФТІНТ ім. Б.І. Веркіна НАН України,
академік НАН України
Євген ХРУСЛОВ.*

